

Õppetunni läbiviimise metoodika ja õppetunni analüüs

Koostanud Hille Voolaid, Karel Pajus (Tartu Ülikool)

ISBN 978-9985-72-209-1 (pdf)

© Haridus- ja Teadusministeeriumi välishindamisosakond, 2013

Sisukord

Tunni vaatlus ja analüüs.....	5
Sissejuhatus	5
Enne vaatlust.....	7
Vaatluse ajal.....	8
Pärast vaatlust.....	11
Tunnivaatlus koolis.....	13
Sissejuhatus	13
Tunnivaatluse olemus, eesmärk ja protsess.....	14
Tunnivaatluste analüüs	23
Kokkuvõte	35
Lisa 1. Tunnivaatlus – materiaalsete tingimuste loomine.....	37
Lisa 2. Tunnivaatlus – tunni eesmärgid.....	38
Lisa 3. Tunnivaatlus – tunni käik ja ülesehitus.....	39
Lisa 4. Tunnivaatlus – õpilase-õpetaja interaktsioon.....	40
Lisa 5. Tunnivaatlus – tunnis toimuvad tegevused	42
Lisa 6. Tunnivaatlus – õpetaja ja õpilaste tegevuste võrdlus.....	43
Lisa 7. Tunnivaatlus – ajajaotuse otstarbekus.....	44
Lisa 8. Tunnivaatlus – mis aitab või takistab õpilasel õppida?	45
Lisa 9. Küsimustik õpilasele	46
Lisa 10. Küsimustik õpilasele aine õpetamise kohta.....	48
Lisa 11. Küsimustik õpilasele ainetunni kohta	49
Lisa 12. Küsimustik õpilastele.....	50
Lisa 13. Tunni hinnanguleht õpilasele	51
Lisa 14. Eneseanalüüsi küsimustik õpetajale	52
Lisa 15. Eneseanalüüsi küsimustik õpetajale	54
Õppetunni vaatlusülesanded pedagoogilisel praktikal	56
Eessõna.....	56
Tunni eesmärgistamine	58
Tunni alustamine ja lõpetamine	60
Arutelu õpitegevusena	63
Koostöös õppimine.....	66

Tagasiside õppimise kohta.....	69
Õpitava näitlikustamine	72
Õpetaja tähelepanu jaotumine õpilaste vahel	74
Ebakohane käitumine ja selle ennetamine	76
Tunni osad.....	79
Kasulikke viiteid.....	83

Tunni vaatlus ja analüüs

Piret Kärtner, Haridus- ja Teadusministeeriumi keeleosakonna juhataja

Sissejuhatus

Ka halvasti ette valmistatud tund võib hästi minna ja hästi ette valmistatud tund võib ebaõnnestuda. Ent tõhus tundide planeerimine ja ettevalmistus vabastab õpetaja jaoks aega tunni käigus tekkivate probleemide ja ootamatustega tegelemiseks, individuaalseks lähenemiseks ning tegelemiseks nõrgemate ja tugevamate õpilastega.

Tunnivaatlus peab aitama õpetajal oma tööd analüüsida ja sellele enesehinnangut anda, see peab aitama õpetajal edasisi eesmärke püstitada ja jälgida oma arengut ning edasiminekut õpetajana. Vähetähtis pole seegi, et tunnivaatlus aitab õpetajal määratleda need valdkonnad, millele oma professionaalses arengus rohkem tähelepanu pöörata; olgu selleks siis meetoodilised võtted, aine sisu, esitlustehnikad, õppijate kaasamine või klassi haldamine.

Tunni vaatlusel võib olla mitmeid eesmärke sõltuvalt vaadeldavast, nt praktikantide tunde vaatlev praktikajuhendaja tegeleb tulevase õpetaja professionaalse arengu toetamisega ja nõustab õpetajat, õppealajuhataja tunni vaatlus võib olla seotud tegevõpetaja professionaalse arengu toetamisega, järelvalve vaatluse eesmärk võib olla seotud hinnangu andmisega õpetaja kutsetegevusele jne.

Selleks, et vaatlust objektiivsemaks muuta, kasutatakse vaatlusprotokolle. Internetis on sadu vaatlusprotokollide vorme, mida erinevatel eesmärkidel on võimalik kasutada.

Vaatleja peab arvestama sellega, et tema kohalolek tunnis mõjutab nii õpetajat kui ka õpilasi. Õpetaja võib pödeda esinemisärevust ja teha seetõttu vigu, õppijad võivad

olla tavalisest rahutumad või distsiplineeritumad. Ka üksikud õppijad võivad tavapäratult käituda. Arvestada tuleb ka sellega, et vaotlejat mõjutavad tema enda hoiakud ja tõekspidamised ning varem kuuldu või nähtu.

Kuigi osad teoreetikud propageerivad ka vaatlusvarianti, kus vaatleja astub ootamatult keset tundi klassi ja vaatleb mõnda aega ja siis lahkub, tasuta sellega ettevaatlik olla, eriti siis, kui õpilased ja õpetaja sellise vaatlusviisiga harjunud pole. Üldjuhul võiks õpetajat teavitada hiljemalt eelmisel päeval vaatluse toimumisest. Samuti on soovitatav vaadelda mitut sama aine tundi samas klassis järjestikku. Ühe tunni vaatlusega täit ülevaadet ei pruugi saada, eriti siis, kui vaadeldud tund keskendub ainult uue aineosa esitamisele õpetaja poolt.

Lisaks õpetajale on tunnis võimalik vaadelda veel mitmeid muid aspekte, nt võib vaadelda

- ühe õpilase tegevust tunni jooksul (Millised tunni osad pakkusid rohkem huvi ja miks? Millal tähelepanu hajus? Kas ja kui palju õpetaja konkreetsele õpilasele tähelepanu pöörab? jne);
- füüsilise keskkonna mõju õpitegevusele (Kas ruumis on piisavalt valgust, õhku, sooja? Kas tahvlile kirjutatu on hästi loetav? Kas pingid on mugavad pikemaks istumiseks? Kas klassis on õppetegevust soodustavat atribuutikat nagu seinatabeleid, pilte vms?);
- õpetaja ja õpilase panust tundi (Millal ja kui pikalt räägib õpetaja? Millal ja kui pikalt tegutsevad või räägivad õpilased?);
- erinevate töövormide osakaalu (frontaalne töö, individuaalne töö, rühma- ja paaritöö, kuulamine, lugemine, kirjutamine, kõnelemine jne);
- kasutatavaid õppevahendeid (õpik, töövihik, multimeedia, lisamaterjalid jms);
- missuguseid viise ja võtteid õpetaja kasutab uue aineosa selgitamisel ja kui tõhusad need on (Kas ta jagab selgitused osadeks? Kas ta kontrollib

arusaamist? Kas ta selgitab termineid? Kas ta seob uut ainet juba õpituga? jne);

- kas kõik õppijad on tundi kaasatud või esitatakse küsimusi ja lastakse vastata ainult aktiivsematel õpilastel;
- kuidas õpetaja tegeleb HEV õpilastega (mahajääjad, andekad, kiired, aeglased jne).

See nimekiri pole lõplik. See, mida vaadeldakse, sõltub eelkõige vaatluse eesmärgist.

Ka vaatlusprotseduur võib olla erinevates olukordades erinev sõltuvalt vaatluse eesmärgist, nt vaatleja

- võib tunni läbi arutada enne selle toimumist;
- võib tunni läbi arutada peale selle toimumist;
- võib tundi mitte analüüsida;
- täita tunni ajal vaatlusküsimustikku;
- mitte täita küsimustikku, ent kasutada seda oma tagasiside struktureerimiseks ja mõtete koondamiseks;
- anda täidetud vaatlusküsimustiku vaadeldavale;
- mitte anda täidetud vaatlusküsimustikku vaadeldavale;
- koostada ise vaatlusülesanded;
- leppida vaadeldavaga kokku, mida konkreetselt vaadeldakse.

Enne vaatlust

Vaatleja võiks tulla vaadeldavasse tundi mõned minutid enne selle algust ja küsida õpetajalt, kuhu ta võiks istuda. Samuti võib vaatleja paluda luba nt näoga klassi poole istuda. Ise olen vaatlejana tihti just vaadelnud seda, mida õpilased teevad, sest õpetaja esmaseks ülesandeks on luua tingimused selleks, et õppimine saaks toimuda. Esmase ülevaate selle kohta, mida või keda õpetaja õpetab, annab ka õpetajale enne tunni algust esitav küsimus: „Mida Te tänases tunnis õpetate?“ Vastustest võib nii mõndagi välja lugeda.

Inglise keele õpetaja A: „Täna me võtame läbi 5. õppetüki.“

See õpetaja õpetab õpikut.

Inglise keele õpetaja B: „Täna me õpime lihtolevikku /täna ma tutvustan ajavorme.“

See õpetaja õpetab ainet.

Inglise keele õpetaja C: „Täna õpivad õpilased, kuidas moodustada lauseid lihtolevikus selleks, et rääkida oma igapäevases elust.“

Selles tunnis omandavad õpilased teatud oskuse.

Samuti võib õpetajal enne tunni algust küsida, mis on antud tunni eesmärk(märgid).

Tunni eesmärk on õpitulemuse kirjeldus ja õpitulemus peaks olema hindamise aluseks.

Uue õppekava üks märksõnadest on väljundipõhisus. Sama kehtib ka õppetunni kohta – igal õppetunnil peaks olema eesmärk/väljund/tulemus.

Tunni eesmärk peaks olema

- realistlik e saavutatav, st õpilane peaks suutma eesmärki saavutada tunni lõpuks, nt õpilane oskab nimetada 10 Eesti metsades elavat looma;
- mõõdetav ja/või vaadeldav, st õpilane peab oma teadmist või oskust mingil viisil demonstreerima, nt lahendama ülesande, vastama küsimusele, järjestama sündmused vms.

Mida selgemalt ja konkreetsemalt on eesmärk sõnastatud, seda lihtsam on selle eesmärgi saavutamise määra võimalik mõõta. Täna alustavad paljud õpetajad tundi tunni eesmärgi tutvustamisega, kirjutavad selle tahvlile ja vaatavad tunni lõpus üle, kas ja mil määral eesmärk saavutatud sai.

Vaatluse ajal

Vaatluse ajal võib vaatleja pöörata tähelepanu õpetaja poolt antavatele õpiülesannetele, et selgitada välja, missugustele õppimise tasanditele rohkem

tähtsust omistatakse. Siin võib abiks olla Bloomi taksonoomia ja selle kategooriad (kaldkirjas on õpetaja poolt antud ülesanded/korraldused).

- **Teadmine e meeldejätmine** on seotud terminite omandamisega, faktide meeldejätmise ja reeglite selgeks õppimisega.

kirjuta loetle sildista nimeta defineeri

- **Arusaamine e mõistmine** demonstreerib, et õpilane saab terminist või teooriast ka aru.

selgita kirjelda too näiteid sõnasta ümber esita kokkuvõtte ütle oma sõnadega

- **Rakendamine** tähendab seda, et õppija oskab vastavat teadmist kasutada.

kasuta lahenda rakenda demonstreeri konstrueeri

- **Analüüs** viitab oskusele õpitut osadeks jagada, osadevahelisi seoseid ja järjestust näha.

võrdle liigita analüüsi erista vastanda

- **Süntees** on seotud õppija oskusega erinevaid teadmisi kombineerida ning nende abil midagi kavandada või luua.

koosta arenda edasi loo

- **Hindamine või hinnangu andmine** on seotud kriitilise mõtlemise oskuse arendamisega.

soovita kritiseeri põhjenda hinda

Teiseks vaatluse fookuseks võib olla õpitegevuste kaardistamine. Kirja võib panna õpetaja poolt kasutatud meetodeid, nt vaadelda seda, milline osakaal tunnist on aktiivõppel (mil määral on õppijad kaasatud), kuidas sujub paari- ja rühmatöö, kas ja kuidas tegeldakse õpioskuste arendamisega, õppekava läbivate teemade käsitlemisega või ainetevahelise lõiminguga.

Kuna tänases klassiruumis on keerukamaks muutunud klassi haldamine, siis vaatluse keskmes võib olla õpetaja võime klassis õppimist soodustavat keskkonda kujundada. Kirjeldada võib seda, kuidas õpetaja tegeleb distsipliiniprobleemidega,

milliste vahenditega kindlustab korda klassis, analüüsida kasutatavate võtete efektiivsust.

Praktikandid koostavad igaks tunniks formaalse tunnikonspekti, õpetajaharidust andvatel institutsioonidel on tavaliselt vastavad vormid välja töötatud. Seega võib vaatluse ajal jälgida, kuidas õpetaja tunnikonspekti või plaani realiseerib.

Näide:

Tunni konspekt

Klass:

Aeg:

Õpilaste arv:

Õpetaja:

Teema:

Materjalid:

Õpilase eesmärgid:

Õpetaja eesmärgid:

Tunni käik ja ajaline jaotus:

Kasutatud metoodilised võtted:

Klassitahvli kasutamise plaan:

Kodune töö:

Kommentaariid:

Tegevõpetaja kasutab enamasti tunni plaani, mis võib olla erinevas formaadis (märkmepaberil, kaustas, kaustikus, õpetajaraamatus).

Näide:

Tunni plaan

Sissejuhatav tegevus:

Omandatu aktiveerimine:

Eesmärgi püstitus:

Uue materjali esitus:

Arusaamise kontrollimine:

Uue materjali kinnistamine:

Tundi kokkuvõttev tegevus:

Selleks, et vaatlus võimalikult objektiivne oleks, kasutatakse mitmesuguseid erinevaid vaatlusvorme (guugeldage '*classroom observation forms*'), aga võib kasutada ka lihtsat sümbolisüsteemi:

+ õnnestunud tegevused

– ebaõnnestunud tegevused

? küsitavad/küsimusi tekitanud tegevused/nähtused

Pärast vaatlust

Kui vaadeldud tund on lõppenud, siis võiks õpetajat tänada võimaluse eest tunnis viibida. Seejärel võib koos vaatlusvormi läbi vaadata ning tasub kontrollida, kas olete vaatljana ikka kõigest õigesti aru saanud (nt õpetaja võib mitte küsida õpilast, kes on pikka aega puudunud).

Kasutada võib ka järgnevat küsimusi, et üheskoos hinnata tunni tulemuslikkust.

Õpetajale võiks anda aega, et neile küsimustele kirjalikult vastata või märksõnu kirja panna – siis sujub hilisem vestlus ladiusamalt.

a) Kas ja mida õpilane omandas? Tõendus?

b) Kas õpilased olid motiveeritud, huvitatud, tähelepanelikud ja töötasid kaasa?
Tõendus?

c) Kas tunni tegevused olid omavahel seostatud ja põhjendatud järjestuses?
Tõendus?

d) Kas tegevused olid eriilmelised? Tõendus?

- e) Kas tund oli liigendatud? Tõendus?
- f) Kas ajakava oli reaalne ja põhjendatud? Tõendus?
- g) Kas ja kuidas õpetaja tuli toime üleskerkinud probleemide ja takistustega?
Tõendus?
- h) Kas õpetaja arvestas õppijate erineva võimekusega? Tõendus?
- i) Kas õpetaja-õpilase kõne suhe oli õige? Tõendus?
- j) Kas tunni sisu vastas ainekavale? Tõendus?
- k) Kas oli arvestatud õppija huve ning vajadusi ja õpikeskkonna tingimusi?
Tõendus?

Vaatluse järgselt võib gümnaasiumiõpilastelt samuti tunni kohta tagasisidet küsida.

- a) Mida ma täna õppisin?
- b) Milleks ma seda õppisin?
- c) Mis oli lihtne? Miks?
- d) Mida ma enda kohta teada sain?
- e) Mis oli raske? Miks?
- f) Mis oli huvitav? Miks? Mis oli ebahuvitav? Miks?
- g) Mis soodustas õppimist?
- h) Mis takistas õppimist?
- i) Ainult üks kommentaar...

Ja lõpetuseks - ärge kunagi unustage, mis tunne on olla vaadeldav.

Tunnivaatlus koolis

Marjeta Venno, Tartu Erakooli õppejuht

Sissejuhatus

Eesti uuenevas haridussüsteemis on järjest olulisemaks muutumas sisehindamine, sealhulgas õpetaja enesehindamine ja -analüüs. Õpetaja professionaalne areng ongi võimalik vaid oma töö ja eneseanalüüsi kaudu, sest vaid nii saab õpetamist ja õppimist paremaks muuta. Üks kooli sisehindamise ja õpetaja eneseanalüüsi võimalusi on tunnivaatlus.

Käesoleva töö autorile on tunnivaatluse teema oluline 2 asjaolu tõttu:

- 1) töös õppetöö korraldajana on oluline suunata kooli sisehindamist, mille üks osa on tundide vaatlus. Lisaks sellele on tähtis aidata õpetajal tegeleda enesehindamisega, st oluline on anda tundide vaatluse järel tagasisidet, planeerida koolitusi jne.
- 2) mentoriks õppimisel on vajalik kutseaasta jooksul osaleda nooremõpetaja tundides, koostöös analüüsida nähtut, seada sellest tulenevalt eesmärged ning teha kokkuvõtteid.

Lõputöö eesmärk on anda ülevaade tunnivaatluse tähtsusest ja protsessist ning analüüsida vaadeldud tunde, et teha järeldusi paremaks õppetöö planeerimiseks uuel õppeaastal. Töö ülesanne on kontrollida tunnivaatluse kui ühe sisehindamismeetodi tõhusust

- õppe- ja kasvatustöö hindamisel, analüüsil, planeerimisel,
- õpetaja enesehindamisel ja -analüüsil, personaalse koolitusvajaduse selgitamisel,
- kooli kui organisatsiooni hindamisel, analüüsil ja koolitusvajaduse selgitamisel.

Tartu Ülikooli Avatud Ülikooli haridusasutuste juhtide juhtimiskoolituse lõputöö, juhendaja Piret Kärtner, Tartu 2007

Töö on üles ehitatud 2-osalisena: sissejuhatusele järgneb teoreetiline tunnivaatluse tutvustus, kus käsitletakse tunnivaatlust osana sisehindamisest ja õpetaja enesehindamisest, tehakse ülevaade tunnivaatluse protsessist. Töö teises osas kirjeldatakse ja analüüsitakse Audentese Erakooli Tartu filiaalis vaadeldud tunde (kokku 35 tundi 2006/2007. õa-l). Lisasse on paigutatud mitmed tunnivaatluslehed, aga ka õpilastele ja õpetajatele mõeldud küsimustikud.

Tunnivaatluse olemus, eesmärk ja protsess

Tunnivaatlus ei tohiks olla koolis nähtus omaette, vaid pigem osa õppeasutuse sisehindamisest, sh õpetaja enesehindamisest.

Sisehindamine on õppeasutuse eesmärkidest lähtuv õppe- ja kasvatustegevuse ning juhtimise analüüs ja tulemuslikkuse hindamine. Sisehindamise eesmärgiks on õppeasutuse arenguks vajalike juhtimisotsuste tegemine. Sisehindamissüsteem on 2-osaline:

- 1) sisekontroll – õppe- ja kasvatustegevuse üle teostatav õppeasutusesisene kontroll, mis tagab nõuete täitmise ning eesmärkide saavutamise.
- 2) enesehindamine – protsess, milles õppeasutuse personal jälgib süstemaatiliselt ja regulaarselt õppeasutuse tegevusi ja tulemusi ning mis peab tagama arengu. (Õppeasutuse sisehindamine 2006:9)

Sisehindamise aluseks on Haridus- ja Teadusministeerium (edaspidi HTM) soovitanud võtta 5 võtmeala/valdkonda: eestvedamine ja juhtimine, personalijuhtimine, koostöö huvigruppidega, ressursside juhtimine ning õppe- ja kasvatusprotsess (Õppeasutuse sisehindamine 2006:22). Tunnivaatlus sisehindamise ühe osana on arvestatav abivahend personalivajaduse hindamisel, personali kaasamisel ja toetamisel, kindlasti ka arendamisel ja hindamisel. Loomulikult saab tunnivaatluse abil hinnata ka kooli õppekava täitmist, sobiva õpetamis- ja kasvatusmetoodika kasutamist ning väärtuste ja eetika kujundamist.

Sisekontrolli läbiviimisel soovitatakse õppeasutustel mõõta ka õpilaste, personali ja huvigruppidega seotud tulemusi ning õppeasutuse tulemusi (Õppeasutuse sisehindamine 2006:23). Kindlasti aitab tunnivaatlus mõista nii õpilaste, õpetajate kui lapsevanemate rahulolu-uuringute tulemusi, andes näiteks vastuse küsimusele, miks õpilane tunnis õppida ei saa (näiteks võib takistada lärm tunnis), miks õpetajal pole võimalik oma tööd kvaliteetselt teha (näiteks puuduvad vastavad tehnilised võimalused) või miks lapsevanem pole rahul õpetaja tööga (näiteks antakse liiga palju kodutööd).

Enesehindamine on kõikehõlmav, süstemaatiline ja regulaarne tegevuste ja tulemuste ülevaatus ning hindamine, mis toob välja organisatsiooni/isiku tugevad ja nõrgad küljed, on aluseks parendustegevuste planeerimisel ja aitab kaasa õppimisele (Õppeasutuse sisehindamine 2006:6).

Enesehindamisel on erinevad tasandid:

- 1) kooli enesehindamine,
- 2) õpetajate enesehindamine,
- 3) õpilaste enesehindamine.

Tundide vaatlus ja analüüs on üks osa õpetaja enesehindamisest, mille peamised tugipunktid on

- töö planeerimise oskus – töökavade sidumine igapäevase tööga, nende täiendamine ja kasutamine asendusõpetaja poolt, tundide ettevalmistamiseks kuluva aja ratsionaalne kasutamine, õpilastööde parandamisvõtete täiendamine jne,
- aja kui ressursi kasutamine – töömeeleolu hoidmine kogu õppetunni vältel, tunni efektiivne ülesehitamine jne,
- õpetamine-kasvatamine - kasvatustöö süstemaatiline planeerimine, järjepidev kasvatusküsimustele tähelepanu pööramine jne,
- hindamissüsteem, selle kirjeldus ja õpilaste teavitamine,
- meetodite mitmekesisus,

- suhtumine õpilastesse – näiteks kiituse ja laituse efektiivne kasutamine, lugupidav ja arvestav suhtumine, viisakas pöördumine jne,
- õpilaste eripära/vajaduste väljaselgitamine – õpilaste õpitasemega arvestamine, varasemate lünkade likvideerimine, vajadusel kordamine jne,
- õpilaste individuaalsusega arvestamine – nõrgemate õpilaste toetamine, andekamate edasiarendamine jne,
- õpilaste koostöö- ja õpioskuste ning tööharjumuste kujundamine ainetundide kaudu,
- koostöö tugisüsteemidega, näiteks psühholoogi, huvijuhi, sotsiaaltöötajaga,
- tunnikorra objektiivne hindamine,
- toimetulek tunnis tekkinud käitumisprobleemidega,
- kontaktid lastevanematega.

Õpetaja enesehindamise läbiviimist toetavad:

- õpetajale suunatud eneseanalüüsilehed (näited lisas),
- veerandi- ja perioodilõpu õpitulemuste aruandlus, mis on aluseks kogu kooli õppetegevuse analüüsimisel,
- tasemetööde tulemuste analüüs, mis aitab õpetajal vaagida õpetatava klassi tugevusi-nõrkusi,
- töökavade realiseerimise analüüs,
- sisekontrolli käigus läbiviidud ainetundide vaatluste analüüs,
- pedagoogilise praktika juhendamine ja analüüs,
- tunniväliste ainealaste tegevuste analüüs, mis peaks andma vastuse küsimusele, kas ettevõtmine aitab/ei aita õpetatavat ainet propageerida, õpilasi innustada jne,
- õpilastele suunatud küsimustikud annavad õpetajale tagasisidet tundides toimunu kohta – kas valitud õpistrateegiad on õpilasele huvitavad, kas tunnikord on piisav, mis takistab/soodustab õppimist,

- lastevanematele suunatud küsimustikud aitavad hinnata koduste tööde mahtu, annavad ülevaate lapsevanema kui ühe tähtsa osapoole hinnangust õppetöö läbiviimisele ainetunnis,
- kolleegidele suunatud küsimustikud,
- arenguveestlus juhtkonnaga.

Tunnivaatluse põhieesmärk on valikute ja võimaluste teadvustamine vaadeldavale, lisaks peaks tunnivaatlus aitama õpetajal oma tööd analüüsida, edasisi eesmärke püstitada, jälgida oma edasiminekut ja arengut õpetajana, identifitseerida need valdkonnad, millele tuleb rohkem tähelepanu pöörata (Kärtner 2007:1).

Tunnivaatluse protsessiga kaasnevad erinevad rollid, peamised on

vaadeldav – enamasti aineõpetaja, kuid erandkorras ka mõni õpilane, kelle õppetegevust ja käitumist vaadeldakse erinevates ainetundides; aineõpetajate hulgas võib eristada praktikante ja nooremõpetajaid, kes kutse aastat läbivad;

vaatleja – enamasti õppealajuhataja, kuid selles rollis võib olla ka teine õpetaja, direktor vm direktsiooni esindaja, ainekomisjoni liige, praktikant, nooremõpetaja, mentor, mõni vanemõpetaja või õpetaja-metoodik, lahtiste uste päeval ka lapsevanem.

Tunnivaatlus protsessina koosneb 3 etapist:

1. tunni-eelne etapp,
2. vaatlus,
3. tunnijärgne etapp.

1.1 Tunni-eelne etapp algab siis, kui kooli sisehindamise meeskond püstitab sisehindamise eesmärke ja koostatakse sisehindamise süsteem ja/või kord. Nimetatud dokumendis määratletakse muuhulgas enesehindamise meetodid ja ajakava. Koolisisese enesehindamise ja enesetäiendamise ühe meetodina on võimalik kasutada tunnianalüüsi, mis võimaldab õppeprotsessi mõtestamist ja motivatsiooni

kujunemist pöördumiseks teooria poole. Seega võib tunni-eelses etapis eristada järgnevaid etappe:

- 1) tundide vaatluse valimine üheks enesehindamise meetodiks,
- 2) tundide vaatluse ajakava koostamine,
- 3) tundide vaatluse põhimõtete ja vaatluslehtede tutvustamine vaadeldavatele.

Tunnivaatluslehe valimine sõltub vaatluse eesmärgist (lisad 1–8) ja vaadeldava/vaatleja rollist. Tunnivaatluslehed võivad olla keskendunud mõnele kindlale vaatluseesmärgile, nt ajakasutus, õpioskuste kujundamine tunnis jne, mitmele erinevale eesmärgile, aga ka tunni hindamisele. Näiteks kui tegu on praktikatundidega, siis võib lisaks tavalisele vaatluslehele kasutusel olla ka tunnikvaliteedi protokoll (Klassiõpetaja 2007) või kontrolltunni vaatlusleht (Klassiõpetaja 2007) või tunni/tegevuse analüüs (Solo 2004) või tunni hindamise leht (Solo 2004). Tunnivaatluslehte võib täita sõltuvalt vaadleja harjumusest, õpilastest või õpetaja soovist nii tunni ajal kui pärast tundi. Tunnivaatlusleht aitab kindlasti säilitada nähtud-kuuldud olukordi, selle põhjal on hiljem hea läbi viia tunnijärgset arutelu vaadeldavaga.

Tunnivaatluslehtede kõrval kasutatakse ka täiendavaid küsimustikke, mida täidavad kas **õpilased**, kes osalesid vaadeldud tunnis (lisad 9, 10, 11, 12, 13) – taolised küsitluslehed täidetakse tavaliselt kas vaadeldud tunni lõpus või järgmise tunni alguses, või

õpetaja, kes oli vaadeldava rollis (eneseanalüüsileht – lisad 14, 15).

- 4) vaadeldavaga konkreetse aja kokkuleppimine – oluline on võimalikult varane teavitamine,
- 5) tunni-eelne arutelu, mille käigus tuleb vajadusel otsustada ära vaatluse raskuspunkt, vaadata läbi tunnikonspekt/kuulata ära õpetaja eesmärgid ja kavatsused, leppida kokku tunnijärgse vestluse aeg, otsustada ära, kuidas vaatlus läbi viiakse (Kärtner 2007: 3).

1.2 Vaatluse raskuspunkt/sihtpunkt võib olla väga erinev, sõltudes kooli sisehindamise eesmärkidest, õpetaja enesehindamise vajadusest jne. Vastavalt valitud eesmärgile on võimalik kasutada sobivat vaatluslehte, mõned näited erinevate vaatluslehtede kohta on paigutatud töö lissasse. Vaadelda võib näiteks

- õpetaja konspekti ja selle vastavust tunni käigule – kas ja mil määral suutis õpetaja järgida konspektis planeeritud tegevusi ja aega, mil määral aitas/takistas õpetajat koostatud tunnikonspekt jne,
- materiaalsete tingimuste loomist õppetöoks, st töövahendite, klassi korrashoiu jne jälgimine (vaatlusleht lissas 1),
- kas ja mil määral said täidetud tunni eesmärgid, milline on eesmärgi ja tulemi seos (vaatlusleht lissas 2),
- tunni käiku ja ülesehitust, erinevate osade sidumist (vaatlusleht lissas 3),
- õpetaja ja õpilaste interaktsiooni (vaatlusleht lissas 4),
- tunnis toimuvaid tegevusi (vaatlusleht lissas 5),
- õpetaja ja õpilase tegevusi võrdlusena (vaatlusleht lissas 6),
- õpetajapoolset juhendamist (frontaalne, individuaalne, grupiline vms),
- ühe õpilase aktiivsust tunnis/erinevates tundides,
- kasutatavaid õppematerjale (põhi- ja lisamaterjalid, nende otstarbekus),
- ajajaotuse otstarbekust (vaatlusleht lissas 7),
- tugevamate ja nõrgemate õpilastega tegelemist – mil määral suudab õpetaja tegeleda tähelepanu vajavate õpilastega, kuidas on selline tegevus planeeritud,
- õppijate motiveeritust ja osalemist – kuidas õpetaja õpilasi motiveerib ning tegevusse haarab,
- õpilaste eelteadmiste aktualiseerimist – milliseid võtteid kasutatakse, nt vestlust, arutelu rühmas, eelteadmiste kirjapanekut tahvlile, ajurünnakut vms,
- organisatsiooniliste küsimuste lahendamist tunnis, nt tervitamine, tunni lõpetamine, tööde jagamine,

- õpioskuste kujundamist tunnis, nt teatmeteoste ja sõnastike kasutamine, ettevalmistus koduste tööde tegemiseks, materjalide organiseerimine,
- õpilasekeskset õpetamist tunnis (vaatlusleht lisas 8),
- ootamatute olukordade lahendamist tunnis,
- õpilaste hindamist, tagasiside andmist (tunnustamine jms),
- tunniandja isiksuseomadusi, näiteks

õpetaja esinemismaneeri klassi ees (aktiivsus, enesekindlus, kõne selgus ja loogilisus, hääle tugevus),

õpetaja suhtlemiskultuuri õpilastega (sõbralikkus, asjatundlikkus, heatujulisus, stimuleerimine),

õpetaja kõlbeline käitumine (pedagoogiline takt, vastastikune austus, korrektsus),

õpetaja side klassiga (suutlikkus juhtida klassi kui tervikut),

õpetaja esteetiline käitumine (välimus, riietus, jooniste või tahvli kujundamine).

Kõige sagedamini tuginetakse ainetundide vaatlusel ja analüüsil R. M Gagné õppeühiku etappide mudelile (Krull 2000:287). Gagné mudel käsitleb teema õpetamist ühest või enamast tunnist koosneva järgnevusena ja toob välja õpetaja olulisemad toimingud, mis on vajalikud tähelepanu-, motivatsiooni- ja õppimisprotsesside esilekutsumiseks ning alalhoidmiseks õpilastes. Nii on vaja õpetajal läbi mõelda, kuidas kindlustada üksiktunnis või teema õpetamiseks vajalikes tundides järgmised õppimise tingimused:

- õpilaste tähelepanu koondumine õpetajale/õpitavale,
- õppetunni eesmärkide teadvustamine ning motivatsioon õppimiseks, sh keskendumiseks käsitletavale teemale,
- varemõpitu meeldetuletamine,
- uue materjali esitamine/õppimine, kasutades sobivaimat õppemeetodit,
- õppimise suunamine (õpilase tunnetustegevuse kindlustamine, suunamine ja toetamine ettevalmistatud metoodiliste materjalide ja juhendite, õppeprogrammide, isikliku tegevuse jne vahendusel),

- õpitu kontrollimine (õpitulemuste väljaselgitamine, kodutöö, tunnitöö või teema õppimise järel),
- õpitud tagasiside kindlustamine (õpilaste informeerimine kontrolli tulemustest ja ilmnunud puudustest),
- õppimisele hinnangu andmine (hinnangu andmine õpilasele ja otsustamine, kas õpitulemused lubavad asuda uue teema käsitlemisele),
- õpitu kinnistamine ja üldistamine (tavaliselt teema käsitlemise lõpus läbiviidud tund kas ülesannete lahendamisenä, diskussioonina vms).

Üldjuhul ei pea tunnietapid kulgema sellises järjestuses, nagu nad on loetletud: õppetöö etapid on esitatud kõige tõenäolisemas järjestuses. Ka ei ole igas õppeühikus ega metoodilise lähenemise korral vajadust kõigi etappide läbimiseks.

Tunnivaatluses soovitab L. Solo järgida teatud **põhimõtteid** (Solo 2004:25):

1. Tunnis jälgitakse õpilasi: nende tegevust, õpioskusi, suhtumist, reageeringuid. Vaatluse objektiks tunnis on õppimine, mida õpetamine peab soodustama. Õpilaste tegevuse kaudu selgub õpetaja osa tunnis.
2. Õppetundi vaadeldakse õppeprotsessi kui terviksüsteemi osana, milles on tunda pikaajalise töö mõju ning "siin ja praegu" tähendust järgneva jaoks. Aineõppes kujunevad ka tööharjumused ja õpioskused, mis ei teki ühe tunniga, vaid pideva töö tulemusena.
3. Õppetund on tervik, millel on oma struktuur, algus ja lõpp, loogiline-ratsionaalne-emotsionaalne toon.
4. Tunni terviklikkuse tagab õpetaja oma kavandatud eesmärgiga, oma subjektiivse kujutlusega tunni tulemustest. Taotluseks on õppijas muudatuste esilekutsumine. Õppimist tunnis tuleb vaadelda kui teadlikult suunatud sihipärasest tegevusest.

1.3 Tunnijärgne etapp koosneb samuti erinevatest tegevustest:

- 1) vaatlejapoolne tunni analüüsi koostamine. Tunnianalüüs on tunnis esinenud episoodide eristamine ja nende teoreetiline mõtestamine tunni eesmärgi alusel (Solo 2004),
- 2) tunnijärgne arutelu, tagasiside andmine vaadeldavale,
- 3) vajadusel küsitluste (nt õpilaste poolt täidetav tunni hinnanguleht) läbiviimine,
- 4) kokkuvõtete ja järelduste tegemine vaatlusperioodi lõpus.

Tunnijärgne arutelu võiks olla üles ehitatud 4-etapilisena:

- 1) sissejuhatus – õpetajal on võimalus kirjeldada oma esimesi emotsioone, mõtteid,
- 2) õpetamise tugevamate külgede väljatoomine nii õpetaja kui vaatleja poolt,
- 3) arendamist vajavate külgede identifitseerimine õpetaja ja vaatleja poolt,
- 4) võimalike arengute sõnastamine, uute plaanide tegemine.

Tagasiside andmise võimalusi on erinevaid:

- 1) kirjeldav – vaatleja ja õpetaja kirjeldavad tunnis nähtut ja kogetut. Kirjeldavat tagasisidet võiksid anda need vaatlejad, kelle vaatluskogemus on veel väike. Sellisel puhul oleks oluline panna kirja kõik nähtu-kuuldu ning seda siis vaadeldavale tagasi "peegeldada". Samuti võiks kirjeldavat tagasisidet kasutada siis, kui on oht erapoolikusele, sest see aitaks näha, kas ja mil määral vaatlejapoolne nähtu ja kuuldu läheb kokku vaadeldava arvamusega tehtust ja öeldust,
- 2) hinnanguline – tegevustele jms antakse hinnang, mis peab kindlasti olema põhjendatud. Hindamisega võib tegeleda vaid kogenud vaatleja, kes suudab argumenteeritult põhjendada antavat hinnangut, suunates vaadeldavat samas arutlema otstarbekamate lahendusvariantide üle, nt millise meetodiga jõuaks parema lahenduseni vms,

- 3) valikutel põhinev – tõstatatakse aspekte, mis oleks võinud erinevalt teostuda ning analüüsitakse teisi võimalusi, eristatakse otstarbekad lahendused ebaotstarbekatest,
- 4) fokuseeritud – pööratakse tähelepanu kindlale oskusele/aspektile, näiteks arutletakse vaid, kas tunnis täideti seatud eesmärgid või mitte, kuidas arendati õpioskusi vms.

Tunnivaatluste analüüs

2.1 Tunnivaatluste korraldus

Tunnivaatlused toimusid Audentese Erakooli Tartu filiaalis sisehindamise ühe osana ja neist teavitati õpetajaid üldtööplaani kaudu, mis kiideti heaks õppenõukogus augustis 2006 – plaani kohaselt toimus tundide vaatlus kooliastmeti, nt II veerandil II kooliastme tunnid jne. Tunnivaatlustest räägiti ka infokoosolekul, kus iga õpetaja sai valida endale sobiva ainetunni ja aja. Lisaks oli võimalus tutvuda tunnivaatluslehega (lisa 3) ja jälgitavate aspektidega. Tunnivaatluse käigus täidetav vaatlusleht aitas jälgida tunni erinevate osade sidumist.

Tunnivaatluste läbiviimisel oli mitu eesmärki:

- 1) uurida õppimisprotsesside toimimist koolis, kus autor töötas õppetöö korraldajana 1. aastat,
- 2) viia läbi sisehindamist ja aidata õpetajatel tegeleda eneseanalüüsiga,
- 3) õppida tundma õpetajate tööstiili, meetodeid jne,
- 4) õppida tundma õpilasi.

Lisaks eelpooltoodud eesmärkidele tuli mõnel korral tunde vaadelda ka tekkinud probleemi tõttu, kui tundi kutsujaks oli õpetaja, õpilased või lapsevanemad, ning nooremõpetaja nõustamiseks mentorina (kutseaasta programmi läbimine + mentorikoolitus TÜ-s).

2.2 Ülevaade tunnivaatlustest

Tunnivaatlustest ülevaate tegemisel tuginen 8-osalisele tunnivaatluslehele (lisa 3). Vaatlusleht võimaldas algajal vaatlejal pöörata tähelepanu tunni erinevatele osadele ning kirja panna nähtut-kuuldut, mille üle pärast vaadeldavaga arutleda.

2.2.1 Tunni alustamine

Tunni alustamist vaadeldes jälgisin järgmisi aspekte: kas tunni algus on organiseeritud, kas õpetaja äratab õpilastes huvi õpetatava vastu, kas õpilased asuvad ruttu tööle.

Tunni algus oli enamasti organiseeritud, st toimus teatava kindla korra järgi: eelnes meeldetuletus õppetunniks vajalike asjade väljavõtmise kohta, järgnes rahulik püstiseismine oma pingi kõrval, vastastikune viisakas tervitamine ning seejärel istumine. Vanemates klassides kulus vahel tunni alustamiseks pisut rohkem aega, sest esines hilinemist, õpikud-vihikud polnud enne tunni algust lauale võetud jne. Kui tegu oli paaristunni teise tunniga, siis alustati reeglina juba istudes ja töömeeleolus. Võõrkeeletundides alustati tavaliselt võõrkeelse tervitamisega.

Õpetatava vastu huvi äratamiseks kasutati I ja II kooliastme tundides järgnevaid võtteid:

- uue teemaga seotud probleemülesanne,
- arutelu eelteadmiste üle, nt mida me gloobuse kohta teame?
- võlulause mõistatamine,
- tähemängu läbiviimine enne tähestiku õppimist,
- diskussioon, kui õpilane vastab õpetaja küsimusele, mida eile õpiti, et ei mäleta,
- kuupäev kirjutatakse tahvlile laste võõrkeelse etteütlemise järgi – nii korratakse eelmisel tunnil õpitud kuupäeva ütlemist,
- arutelu nädalavahetusel tehtu-kogetu üle,

- uue teema seostamist eelmise tunniga (nt matemaatikas õpitu seostamine eesti keelega) esines eriti palju I ka üldõpetuses.

III kooliastmes oli teema sissejuhatamine

1) korralduslik, näiteks teavitati õpilasi tööde jagamisest tunni lõpus, meenutati kodutöid, pikemaajalisi projekte ja kontrolltöid, tegeleti koolivormi kontrolliga, räägiti õigeaegse tunnialustamise ja asjade väljavõtmise vajalikkusest, või

2) temaatiline, näiteks teavitati õpilasi uuest teemast käesolevas tunnis, korraldati eelmisel tunnil õpitut, kontrolliti kodutöid, anti tagasisidet eelmise tunni töö kohta, korraldati uue teemaga seotud keemiline katse.

2.2.2 Materjalide ja abivahendite kättesaadavus

Seda tunni osa vaadeldes pöörasin tähelepanu järgmistele aspektidele: kas õpilastel olemasolevaid ja pakutavaid õppematerjale kasutatakse/jagatakse mõttekalt, kas õpilased pääsevad abivahenditele kergesti ligi, kas õppevahendid on käepäraselt paigutatud.

Õpilased olid olemasolevatest õppematerjalidest teadlikud, valdavalt kasutati õpikut, töövihikut ja päevikut. Õpetajad jälgisid, et õpilastel oleks materjalid enne tunni alustamist laual. Võõrkeeletundides kasutati materjalidele osutamiseks õpitavat keelt.

Lisaks põhimaterjalidele kasutati ka abimaterjale ja -vahendeid. Õpetajate poolt kasutati abivahenditena näiteks tahvlit, gloobust, atlast, sõnade lipikuid, loomade pilte, millel teisel pool võrrand, lipikuid rahaühikutega, värvilisi kive, ilukirjanduslikke raamatuid, kaardikeppi, CD-makki, data-projektorit, keemiakatseks vajalikke materjale ja vahendeid, valemeid seintel ja mängunuppe. Õpilased kasutasid töölehti, värvilisi pliiatseid, taskuarvutit.

Kõik abimaterjalid olid enamasti õpetaja poolt valmis pandud, vaid ühel korral puudus klassis kriit. Pakutavaid materjale kasutati enamasti mõttekalt: ühel korral võis märgata mõttetult tehtud paljundusi raamatust, ühel korral ei osanud õpetaja kasutada CD-maki pulti ja uue loo otsimise ajal tekkis õpilaste hulgas kohe jutusumin.

II kooliastme puhul kasutati tundides rohkem erinevaid abivahendeid, õpilastel olid endil asjad kaasas. III ka tundides kasutati kõige sagedasema abivahendina tahvlit ja kriiti ning vihikut.

Kasutatavad abimaterjalid olid sageli õpilastele juba enne tunni algust laudadele jagatud, aga esines ka jaotamist tunni ajal, vastavalt valitud õppemeetodile.

2.2.3 Sobivus

Sobivuse juures jälgisin, kas tunni sisu on õpilastele kohane, kas arvestatakse õpilaste taset, kas kasutatavad õpistrateegiad ja meetodid on sobilikud, kas tunni tempo on sobiv.

Enim kasutatud õpistrateegia oli nii I, II kui III kooliastme tundides nn koosõppimine, st õpilased tegutsesid õpetaja pideval juhendamisel, samaaegselt toimus arutelu õpitava üle ja konspekti koostamine või töölehe täitmine.

I ja II kooliastme tundides oli õpilastel võimalik palju liikuda, nt tahvli juurde kirjutama, gloobuse juurde reisi sihtkohta näitama, mitmed tegevused toimusid mänguliselt, nt paaridesse jagamine mõistatuse abil, pöörati tähelepanu õpilaste pidevale innustamisele, motiveerimisele ja tunnustamisele, suunati lapsi juurdlema, iseseisvalt järeldusi tegema. Võõrkeeletundides kasutati vajadusel ka eesti keelt, abistati õpilasi, nt tõlkimisel, värvimisel. Lisaks kasutati näitlikke abivahendeid, nt näiteid tahvlil, seintel, ja seostati erinevaid õppeaineid, nt matemaatikat eesti keelega

(võrrandi-teema), eesti keelt inglise keelega (sõna *history* päritolu ajaloolise kirjanduse teema käsitlemisel).

III kooliastme tundides püüti õpitavat siduda reaalse eluga, nt keemias toodi näiteid tuhmunud hõbesõrmusest ja Litvinenko surmast, kirjanduses psühholoogilise kirjanduse käsitlemisel invaliidsusest jne. Tundi alustati sageli koduse töö kontrolliga, mis n.-ö uinutas mitmete õpilaste tähelepanu. Tund ehitati üles traditsioonilisemalt: sissejuhatus, koduse töö kontroll, uue teema õppimine konspekti koostamise abil, kinnistamine töövihiku harjutusi tehes. Samas kasutati erinevaid tegevusi, õpilastel oli nt kirjandustunnis võimalik liikuda, matemaatikas lõigata-liimida ja paigutada jne. Tagasiside saamiseks kasutati nii arutelu kui suulist vastamist.

Kõigi kooliastmete tunnid torkasid silma

- mitmekülguse poolest, st õpistrateegiad ja meetodid vaheldusid, nt kasutati ühes inglise keele tunnis lugemist, tõlkimist, sõnavara kordamist mängu abil, rühmatööd, teises paaristööd, kuulamist, lugemist, kodutöö kontrolli ja kirjutamist,
- sobiva töötempo poolest – õpetajad jõudsid õpilaste tegevust jälgida, neid vajadusel abistada. Tunniks planeeritu jõuti enamasti valmis, aja planeerimisega oli mõnel korral hädas vaid nooremõpetaja,
- eakohaste õpioskuste arendamise poolest – nt III kooliastmes arendati edukalt konspekti koostamist.

2.2.4 Arusaamine

Arusaamise juures oli oluline jälgida, kas õpetaja selgitab arusaadavalt, kas õpilastel on selge, mida nad tegema peavad, kas õpetaja on valmis andma lisainfot.

Õpetajate selgitamise juures võis märgata rahulikkust ja konkreetsust, st töökorraldused anti lihtsalt ja arusaadavalt, enamasti esitati palve/nõue/küsimus ühekordselt. Lapsed said õpetaja selgitustest kiiresti aru, ka siis, kui tegu oli võõrkeelsete korraldustega. Vaadeldud tundides hõlbustas arusaamist:

- nn koosõppimine – kui õpilased ja õpetaja ühiselt töötavad (nt õpetajal valmib konspekt tahvlile, lastel vihikusse), siis saavad õpilased teemast hästi aru,
- väljakujunenud tööharjumused, mis annavad märku õpetaja pidevast ning teadlikust tegevusest õpioskuste kujundamisel,
- hea kontakt õpilaste ja õpetaja vahel, nt I ja II ka tundides haarasid õpilased õpetaja korraldusi koheselt ja asusid tegutsema,
- arutelu keerukamate tööjuhendite üle, st õpetaja on valmis õpilasi abistama,
- paaristöö põhimõtete selgitamine,
- lehekülgede ja harjutuste numbrite tahvlile kirjutamine, kui neid tegema hakati,
- selgitused hindamise kohta,
- mõtlemisaja andmine,
- näidete toomine, nt imetajate sise- ja välisehituse teema illustreerimiseks toodi kõik näited koera kohta, kes enamusel lastest kodus olemas on; keskkonnatingimuste kirjeldamiseks toodi näited kodulinnast Tartust,
- kontrollivate küsimuste esitamine tööjuhendi kohta,
- kordamine,
- näidisülesande lahendamine.

Et arusaamine veelgi parem oleks, peaks läbi mõtlema rühmatöö korralduse, eriti tegevuste järgnevuse. Nt tekkis ühes tunnis olukord, kus esmalt jagati õpilased rühmadesse, kus koheselt lobisema hakati. Seejärel tutvustati tööjuhendit, kuid osa ei kuulnud ning neid pidi hiljem eraldi juhendama. Oluline on veenduda, et õpilased on juhendist aru saanud, sest kui õpilasel oli igav, hakati omavahel lobisema ja tunnikord kannatas. Vältima peaks ka konspekti dikteerimist koos

kommenteerimisega, sest õpilased ei mõista, mida on oluline üles kirjutada, mida mitte.

Enamasti olid õpetajad valmis andma ka lisainfot: selgitati, viidati õpikus olevale või seintele paigutatud meelespeadele.

2.2.5 Jälgimine

Jälgimise juures on oluline, kas õpetaja jälgib iga õpilase tööd individuaalselt, kas esineb olukordi, kus mõni õpilane ei tea, mida teha.

Tunnis õpilaste ja nende töö jälgimisele pöörasid õpetajad väga suurt tähelepanu, jälgiti näiteks

- individuaalse juhendamise vajalikkust – õpetajad andsid kohe töötamise alguses märku, et nad on valmis abistama; lapsega eraviisiliselt suheldes kasutati vaiksemat hääletooni; aidati abistavate küsimustega jne,
- õpilaste töötempot – vajadusel anti rohkem aega oma töö lõpetamiseks nii üksikule lapsele kui kogu klassile või lisäülesandeid kiirematele,
- passiivsemaid õpilasi – õpetaja küsis ja palus vastata ka neil lastel, kes ise aktiivselt kätt ei tõstnud,
- teostuse korrektsust – näiteks matemaatikas viitas õpetaja vormistusnõuete täpsusele, loodusõpetuses värvimistehnika korrektsusele,
- paaris- ja rühmatöö toimimist – näiteks tantsutunnis jälgis õpetaja iga paari hakkamasaamist ning vajadusel juhendas,
- korrektset võõrkeelset hääldust,
- õppevahendite olemasolu,
- varemõpitu tundmist – näiteks mõistis õpetaja laste tööd jälgides, et varem õpitud korrutustabel on osal lastest ununenud,
- järjepidamist lugemisel,
- õpilaste käitumist,

- kaasatöötamist – näiteks tunni lõpus, kui laste tähelepanu hakkas hajuma, innustas õpetaja lapsi vastajat jälgima palvega *andke soovitusi!*

Olukordi, kus mõni õpilane ei tea, mida teha, esines vaid juhul, kui tegu oli tundi hilinejaga. Teda tuleks esimesel võimalusel abistada teemaga kurssiviimisel, vastasel juhul jääb õpilane hätta. Üldiselt on õpilased väga aktiivsed tähelepanu nõudlejad, näiteks kui ta tehest aru ei saa, siis ollakse küllaltki kannatamatud ega mallata viisakalt oodata või paluda, et õpetaja tähelepanu pööraks.

Mainimata ei saa jätta ka asjaolu, et poistele pööratakse tundides rohkem tähelepanu, samas ei märgata tagasihoidlikumalt käituvate tüdrukute irdumist.

2.2.6 Käitumise kontroll

Tunnis toimuva käitumise kontrolli juures jälgisin, kas klass käitub korrektselt ja täidab ülesandeid, kas õpetaja kasutab motiveerimise ja distsiplineerimise vahendeid, kas õpetaja reageerib korrarikkumistele, kas õpilased reageerivad õpetaja korralekutsumisele.

Õpilaste motiveerimiseks ja innustamiseks kasutati kõige enam kiitmist, selleks võeti appi näiteks suulised ütlused, kiituse kirjutamine õpilaspäevikusse või e-kooli, nupukeste ja kleepsude jagamine, loomulikult hinne.

Korra tagamiseks tunnis meenutasid õpetajad kordamööda rääkimise vajalikkust, kuulamise vajalikkust, korrektset istumist, sh kehahoidu. Õpilaste tähelepanu juhiti ka tunnitöö jälgimise ja sobiva hääletooni vajalikkusele, nt lugemisel soovitati kasutada valjemat häält, rühmatöös vaiksemat häält. Ka tunni organisatoorset korda meenutati, nt tunni alustamist, kokkulepitud istumiskohti, hilinemist, käe tõstmise vajalikkust, korrektset tantsimist. Lisaks tehti märkus sobimatute kommentaaride mõttetuse kohta.

Distsiplineerimisel kasutati järgmisi võtteid:

- suuline märkus,
- võõrkeelse vabandamise nõue,
- distsiplineeriv pilk,
- õpilase küsimuste pareerimine,
- range hääletoon,
- "ehmatav" häämitsus, nt *kuku!*
- korda rikkuvate õpilaste eraldamine teineteisest, st istumiskohtade muutmine.

Esines ka juhtumeid, kus õpilased tuletasid üksteisele ise meelde korralikku käitumist.

III ka tundides esines probleeme tunnidistsipliiniga rohkem kui I ja II ka-s: õpilased tahtsid sageli n.-ö ohje enda kätte haarata, kippudes õpetajat kiirustama, vahel ka õpetama ja küsimuste esitamisega aega viitma. Üldjuhul käitusid aga õpilased tunnis korrektselt ja täitsid etteantud ülesandeid, eriti meelsasti tehti seda juhtudel, kui oli teada kindel tegutsemismotiiv. Õpetajad kasutasid mitmeid tavapäraseid distsiplineerimisvahendeid, kuid siiski jäid tundides tähelepanuta järgmised seigad:

- õpilane töötab oma teiste asjade otsas, st õppevahendid on laual korrastamata,
- õpilased räägivad samaaegselt,
- õpilane närib nätsu,
- kõrsikute söömine viimases pingis,
- õpilaste omavaheline lobisemine, nt rühmatöö ajal; oluline on ka mainida, et selles grupitöös puudus motiiv, st õpilased ei mõistnud, milleks on oluline tööjuhendit kuulata, aktiivselt kaasa töötada, pingutada,
- ebakorrektned kehahoiakud,
- ühe noormehe pidev veiderdamine,
- interneti kasutamine arvutitunni ajal – mängimine, fotode vaatamine,
- õpetaja sinatamine – koolis on kokkulepe, et õpetajaid teietatakse, kuid mõned õpetajad ei pea vajalikuks seda meelde tuletada.

2.2.7 Tunni lõpetamine

Tunni lõpuosas jälgisin, kas tund on hästi lõpetatud, kas õpilastele antakse võimalus õpitut demonstreerida, kas kodutöö andmine on läbi mõeldud.

Tunni lõppedes võis märgata järgnevaid tegevusi:

- õpitu kinnistamine, nt aruteluna, ristsõna lahendamisenä, mängulise ülesandega, töövihikust harjutusi tehes,
- tunnikontrolliks õppimise kohta soovitude andmine,
- kodutöö andmine (vahel ka juba tunni keskel või alguses) – enamasti pani õpetaja selle tahvlile ka kirja,
- kodutöö alustamine, näidise tegemine,
- eelmise kodutöö kontrollimine,
- varemtehtud tunnikontrolli või kontrolltöö analüüs ja kättejagamine (enamasti oli see tunni alguses ette teatatud),
- iseseisvalt töötanud õpilase esinemine.

Kõige enam probleeme esines teiste tunniosadega võrreldes just tunni lõpetamisel, sest kodutöö anti sageli pärast kellahelinat, kui pooled lapsed juba asju pakkisid, õpilased ei pannud kodutööd kirja. Tunni lõpetamine oli organiseerimata – puudus viisakas hüvastijätt, oma töökoha korrastamine ja korrapidajate töö õpetaja abistamisel.

2.3 Kokkuvõte tunnivaatlustest

Tunni alustamine – 1) I ja II kooliastme tundide algus on alati organiseeritud, III ka tundide alustamisel kulub rohkem aega;

2) II ka-s kasutatakse rohkem erinevaid võtteid huvi äratamiseks õpitava vastu, III ka-s on sissejuhatus tavapärasem, kuigi just seal peaks olema algus huvitekitavam, kuna ealiste iseärasuste tõttu langeb 7.–9. klassis õpihuvi;

3) negatiivne tunni algus või morn õpetaja mõjub kogu tunni meeleolule halvasti.

Materjalid, abivahendid – põhimaterjalid on õpilastele teada, kuid nende kojuununemist esineb rohkem III kooliastmes, eriti 7. klassis. Õpetajad kasutavad erinevaid abivahendeid rohkem II ka tundides, III ka-s piirduakse sageli n.-ö õpik-vihik-tahvel-tunniga. Ilmnesid probleemid mitme klassiruumi tahvliga – tahvel oli liiga väike või põhjendamatult keerulise ehitusega.

Sobivus – kuna laste arv klassides on väike, siis jõuab õpetaja arvestada õpilaste tasemega ning valida sobivat tempot. Tunnid olid mitmekülgsed ja palju kasutati n.-ö koosõppimist. Lisaks teadmiste andmisele pöörati tähelepanu ka õpioskuste arendamisele, kuid rohkem peaks andma õpilastele võimalust ise teha e iseseisva töö mahtu peaks suurendama.

Arusaamine – kui õpetaja oli tunni planeerinud ja erinevad tegevused läbi mõelnud, esines ta veenvalt ja arusaadavalt. Senisest rohkem peaks tähelepanu pöörama paaris- ja rühmatöö korraldusele.

Jälgimine – õpilastega individuaalne tegelemine sõltus enamasti õpetaja soovist lastega eraviisiliselt tegeleda. Kuna õpilaste individuaalsuse arvestamine on juba aastaid olnud üks kooli põhiväärtusi, siis on see oluline iga õpetaja jaoks, ka kõik eeldused laste eripära arvestamiseks on olemas.

Käitumise kontroll – tundides esinenud õpilaste käitumisprobleemid olid enamasti seotud poistega. Mitmed õpetajad olid küllaltki oskamatud poiste distsiplineerimisel, sest ei mõisteta poiste eripära ega tunta sobilikke distsipliiniprobleemide lahendamise võtteid.

Tunni lõpetamine – tundide lõpetamine oli sageli hajus tunniosa, mis algas kinnistavate ülesannete lahendamisega, kuid lõppes õpilaste klassist väljajooksmisega, mitte õpetaja märguandega, et nüüd on tund lõppenud.

2.4 Tagasiside andmine

Tagasiside andmise aja ja koha leppisime õpetajaga kokku pärast vaadeldud tundi, arvestasime vajadusega vestelda u 1 koolitunni jooksul. Vestluse toimumise koht oli enamasti õppetöö korraldaja ehk vaatleja kabinet.

Tagasiside andmisel kasutati enamasti kirjeldavat tüüpi, mis vahel oli seotud valikutel põhineva tüübiga. Viimane oli sagedamini kasutusel juhendatud nooremõpetaja tundide analüüsi puhul. Tunni kirjeldamise käigus kasutati sageli suletud küsimusi (jah/ei vastustega), järgnevas arutelus aga pigem avatud küsimusi, mis eeldavad pikemaid vastuseid.

Tagasiside vestluses kasutati mitmeid õpetaja eneseanalüüsile suunavaid võtteid:

- õpetaja saavutuste väljatoomine, nt millised on õpetaja senised suuremad kordaminekud, mille üle ta ka ise uhke on,
- arutlemine edukate võtete üle, sh tunnustamine mõttekalt valitud võtete ja kordaläinud tegemiste eest,
- arutlemine teiste kasutatud võtete/tegevuste üle – enamasti tajub õpetaja ise väga hästi, milline tegevus ei õnnestunud; arutelu aitab leida sobivamat võtet tegevuse läbiviimiseks,
- konkreetsete küsimuste esitamine üldiste asemel, nt konkreetsete õpilaste kohta,
- õpetaja rääkima julgustamine – oluline, sest mitme õpetaja tunnis polnud juba pikema aja vältel ühtegi vaotlejat käinud, seetõttu olid õpetajad pinges ning tagasiside-vestluse suhtes esmalt väga ettevaatlikud.

Lisaks arutelule tunni erinevate osade sidususe üle käsitlesime vestlusel ka järgmisi teemasid:

- 1) klassiruumi valmisolek tunniks – mitmel korral võis märgata puudusi klassiruumi korrasolekus, nt ei töötanud kell klassi seinal, puudus kriit, ruum oli jahe, sest õpetaja polnud tekkinud probleemist majandusjuhatajale teatanud jne,
- 2) korrektse eesti keele kasutamine – õpetajad kasutasid tundides mitmeid vigaseid väljendeid, näiteks *kehva vastus* (õige: *kehv vastus*), *tegelt* (õige: *tegelik*).

tegelikult), lään (õige: lääts), kuute-viite (õige: kuut-viit), nihuksed (õige: niisugused), siuksed laused (õige: sellised laused),

- 3) õpetaja eeskuju tähtsus – on oluline, et õpetaja ka ise ei hilineks tundi, oleks korrektne nii tahvli kasutamisel kui töölehtede koostamisel, sest sellega on ta eeskujuks õpilastele,
- 4) koolitusvajadus.

Vestluse lõpus tänasin iga õpetajat, et ta andis võimaluse tunnis osaleda ja jagas oma kogemusi vaatlejaga.

Kokkuvõte

Tunnivaatlus on koolis osa õppeasutuse sisehindamisest, sh õpetaja enesehindamisest. Kui tunnivaatlust õigeaegselt planeerida ja läbimõeldud protsessina läbi viia, aitab see õppetööd ning kogu kooli tegevust paremini hinnata, analüüsida ja parandada.

Läbiviidud tunnivaatluste põhjal võib tunnivaatlust kui meetodit pidada väga tõhusaks, sest aitab teha järgnevaid järeldusi uueks õppeaastaks:

1) koosolekul peab arutlema järgmiste teemade üle:

- ruumide valmisolek tunniks – temperatuuri jälgimine, töötava kella ja sobiva tahvli olemasolu,
- korrektse eesti keele kasutamine tunnis,
- koolikorralduse tähtsustamine, nt tundide õigeaegne alustamine ja lõpetamine,

2) planeerima koolitusi lähtuvalt vajadusest:

- koolitus poiste eripära tundmaõppimiseks – kuna koolis on u 65% õpilastest poisid, siis on oluline arendada õpetajate poistega suhtlemise ja toimetuleku oskust, koolitusele võiks kaasata ka lapsevanemad,

- koolitus aktiivõppemeetodite tundmaõppimiseks (eriti nooremate õpetajate jaoks) – on oluline, et õpetajad kasutaksid tundides mitmekülgseid õppemeetodeid ja võtteid,
- kolleegidevaheline sisekoolitus teemal, kuidas äratada õpilastes huvi õpetatava vastu, kuidas motiveerida õpilasi.

Tunnivaatlus aitab õppe- ja kasvatustööd analüüsida, tegeleda õpetajal jõudsamalt enesehindamisega, selgitades sealjuures personaalset koolitusvajadust, ning on abiks kogu organisatsiooni koolitusvajaduse määratlemisel.

Kasutatud kirjandus

Krull, E. Pedagoogilise psühholoogia käsiraamat. TÜ Kirjastus, 2000/01.

Klassiõpetaja praktika juhendamine. TÜ Narva kolledž, 2007.

Kärtner, P. Tundide vaatlus ja analüüs. TÜ Avatud ülikooli loengukonspekt, 2007.

Solo, L. Abimaterjal pedagoogiliseks praktikaks. TÜ Õpetajate Seminar, 2004.

Õppeasutuse sisehindamine. Soovitusi sisehindamise läbiviimiseks õppeasutuses. Haridus- ja Teadusministeerium, 2006.

Lisa 1. Tunnivaatlus – materiaalsete tingimuste loomine

Õpetaja: _____ Kuupäev: _____

Õppeaine, klass: _____

Tunni teema: _____

Klassiruum

Ruumi valmisolek õppetunniks

Töötingimused – soojus, õhutatus, valgustus jms

Klassimööbli paigutus (mõtestatus)

Näitlikud abivahendid seintel (seotus õppeainega)

Vahendid

Õppematerjali (õpik, töövihik jms) valik/kasutamine

Näitlike abivahendite kasutamine

Lisamaterjalide kasutamine

Tahvel

Tahvli kasutamise vajadus/seos õpetatavaga

Tahvli kasutamise korrektsus

Hinnang materiaalsete vahendite kasutamisele

Lisa 2. Tunnivaatlus – tunni eesmärgid

Õpetaja: _____ Aine, klass: _____

Vaatleja: _____ Kuupäev: _____

Tunni teema: _____

Õppetunni põhieesmärk: _____

Tegevused selle saavutamiseks

1. _____

2. _____

3. _____

Õppetunni lisaeesmärgid:

1. _____

2. _____

3. _____

Tegevused lisaeesmärkide saavutamiseks:

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

Hinnang eesmärkide täitmisele: _____

Põhjendus: _____

Eesmärkide elluviimist

- soodustas _____

- takistas _____

Lisa 3. Tunnivaatlus – tunni käik ja ülesehitus

Õpetaja: _____ Klass: _____

Õppeaine: _____ Kuupäev: _____

Tunni teema: _____

Tunni eesmärgid: _____

Tunni alustamine	Materjalide ja abivahendite kättesaadavus
Sobivus	Arusaamine
Jälgimine	Käitumise kontroll
Tunni lõpetamine	Üldised märkused

Lisamärkmed:

Lisa 4. Tunnivaatlus – õpilase-õpetaja interaktsioon

Õpetaja: _____ Kuupäev: _____

Õppeaine: _____ Klass: _____

Tunni teema: _____

Õpilased	Märkused
... on tunnist huvitatud	
... osalevad aktiivselt tunnis	
... suhtlevad nii õpetaja kui kaasõpilastega ... teavad, miks ja mida nad teevad	
... tunnevad end kindlalt ja oskavad õppida oma vigadest	

Õpetaja	Märkused
<p>* Kontakt klassiga</p> <ul style="list-style-type: none"> - näitab poolehoidu näoilme, naeratuse ja silmsidega - kaasab kõiki õpilasi ja ei oma soosikuid - näitab üles entusiasmi õpetatava aine ja oma tunni suhtes 	
<p>* Julgustus</p> <ul style="list-style-type: none"> - kiidab õpilasi õigete vastuste eest - kuulab õpilasi ja huvitub nende ütlustest - parandab vigu julgustava moega 	
<p>* Õpetaja kõne</p> <ul style="list-style-type: none"> - kasutab kohast tooni, intonatsiooni, kiirust ja hääletugevust - annab selgeid korraldusi - annab arusaadavaid selgitusi 	
<p>* Klassi haldamine</p> <ul style="list-style-type: none"> - on hea organisator - on paindlik ja saab hakkama ootamatustega - võimaldab õpilastel demonstreerida iseseisvust 	

Lisa 5. Tunnivaatlus – tunnis toimuvad tegevused

Õppeaine, klass: _____

Õpetaja: _____

Kuupäev: _____

1. TEGEVUSE PLANEERIMINE JA ETTEVALMISTAMINE

(Eesmärkide, tegevuste, ülesannete läbimõeldus, otstarbekus, järjepidevus, loogilisus, õppijate vajadustega arvestamine)

2. TEGEVUSE ALUSTAMINE

(Teema, eesmärgid, seosed, õpilaste häälestamine ja motiveerimine)

3. ÕPETAMINE JA ÕPPIMINE

(Ülesannete selgitamine, arusaamise tagamine, õppemeetodite, -strateegiate kasutamine, õpistiilidega arvestamine, koostöö ja aktiivsuse tagamine)

4. ÕPILASTE REAKTSIOON

(Üldine meeleolu ja käitumine, ülesannete mõistmine, töösse kaasatus, huvi, aktiivsus, koostöö)

5. TEGEVUSE KOKKÕVÕTE

(Teema kokkuvõte, lõpetamise loogilisus, ülesanded ja edaspidine tegevus)

6. MUUD MÄRKUSED JA TÄHELEPANEKUD:

Lisa 6. Tunnivaatlus – õpetaja ja õpilaste tegevuste võrdlus

Õpetaja: _____

Kuupäev: _____

Klass: _____

Õppeaine: _____

Tunni teema: _____

Tunni eesmärgid: _____

Tunni käik

Aeg	Õpetaja tegevus (etapid, tegevuse liigid, tööviis jne)	Õpilaste tegevus

Lisa 7. Tunnivaatlus – ajajaotuse otstarbekus

Õpetaja: _____ Kuupäev: _____

Õppeaine, klass: _____

Tunni teema: _____

Tunni eesmärgid: _____

Tunni osad	Aeg	Tegevused

Tunni ajakasutuse võrdlus planeerituga

Tugevad küljed: _____

Ettepanekud: _____

Lisa 8. Tunnivaatlus – mis aitab või takistab õpilasel õppida?

Õpetaja: _____ Kuupäev: _____

Õppeaine, klass: _____

Tunni teema: _____

Klassiruum

Tee märkmeid paigutuse, ruumi, õhu, soojuse, valguse, tahvli kohta.

Tunnitegevused

Tee märkmeid ülesannete, õpilaste kaasahaaratuse, õpilase ja õpetaja tegevuste kohta.

Õpetaja

Tee märkmeid õpetaja isikuomaduste kohta, õpetaja suhete kohta klassiga. Millise õppimisatmosfääri loob õpetaja isiksus? Kuidas võiks end õpilane tunda selles klassis?

Õpilased

Kui motiveeritud on õpilased? Miks? Kui aktiivselt nad osalevad õppimisprotsessis? Kas nad eeldavad, et õpetaja peab tegema nende eest tööd?

Lisa 9. Küsimustik õpilasele

Palun täida küsimustik, millele nime pole vaja märkida. Tee ristike valitud lahtrisse.

Püüa vastata kõikidele küsimustele.

Jrk	Väide	1	2	3	4	5	6	7
1.	Tean, mida hinnatakse.							
2.	<i>Matemaatika</i> on mulle raske.							
3.	<i>Matemaatika</i> on huvitav õppeaine.							
4.	<i>Matemaatika</i> õppimine on vajalik.							
5.	Uue teema õpetamisel on õpetaja selgitused arusaadavad.							
6.	Õpetaja antud ülesanded on arusaadavad.							
7.	Töövihiku ülesanded on jõukohased.							
8.	Õpiku ülesanded on jõukohased.							
9.	Koduseid töid on liiga palju.							
10.	<i>Matemaatikatund</i> on huvitav.							
11.	Õpetajaga on kerge suhelda.							
12.	Õpetaja aitab mind tunnis, kui ma aru ei saa.							
13.	Saan vajadusel õpetajalt abi ka peale tunde.							
14.	Kontrolltööde küsimused on jõukohased.							
15.	Kui ma õpin, võin saada hea hinde.							
16.	Tunnis on kord ja teine meeleolu.							
17.	Õpetaja hindab mu teadmisi, mitte mu käitumist.							
18.	Õpetaja hindab õiglaselt.							
19.	Veerandihinne vastab minu teadmistele.							
20.	Saan ebaõnnestunud tööd parandada, kui soovin							

21.	Õpetaja nõudmised on liiga ranged							
22.	Õpetaja suhtub kõikidesse õpilastesse ühtviisi							
23.	Õpetaja suhtub õpilastesse sõbralikult.							

Minu ettepanekud õpetajale _____

Lisa 10. Küsimustik õpilasele aine õpetamise kohta

Klass: _____ Kuupäev: _____

Õppeaine: _____ Õpetaja: _____

Palun kirjuta oma arvamuse näitamiseks vastavasse lahtrisse +. Küsimustik on anonüümne ning on vajalik kokkuvõtete tegemiseks.

	alati	enamasti	harva	mitte kunagi
Ma lähen tundi meelsasti.				
Tunnis valitseb õppimiseks vajalik töömeeleolu ja kord				
Õpetaja selgitused tunnis on arusaadavad				
Saan aru, et tunnis õpitav on eluks vajalik				
Ma tunnen, et ma tunnis õpin				
Kodutööde hulk on mulle jõukohane				
Õpetaja suhtub õpilastesse heatahtlikult ja mõistvalt				
Õpetaja hindab õiglaselt				
Õpetaja teatab klassile veerandi alguses kontrolltööde ajad ja teemad				
Tean, mida hinnatakse				
Õpetaja kasutab tundides erinevaid näitvahendeid ja lisamaterjale				
Saan õpetajalt abi ka pärast tunde				
Õpetajaga suhelda on kerge				
Mulle meeldib selle aine tund				

Ettepanekud _____

Lisa 11. Küsimustik õpilasele ainetunni kohta

Klass: _____ Kuupäev: _____

Õppeaine: _____ Õpetaja: _____

Palun kirjuta oma arvamuse näitamiseks vastavasse lahtrisse +. Küsimustik on anonüümne ning on vajalik kokkuvõtete tegemiseks.

Kui hästi õnnestus õpetajal Sinu arvates	väga hästi	hästi	rahuldavalt	ei õnnestunud
1. tund sisse juhatada, selgitada tunni eesmärgid				
2. esile tuua oluline uue teema õpetamisel				
3. leida tunnis sobiv töötempo				
4. haarata Sinu tähelepanu				
5. haarata kõigi õpilaste tähelepanu				
6. suunata ja juhendada Sind antud ülesannete lahendamisel				
7. arvestada õpilaste erinevate võimetega				
8. kasutada õppevahendeid ja muid huvitavaid materjale				
9. hoida tund teemakohane				
10. kontrollida õpilaste arusaamist tunnis õpitust				
11. luua usalduslik, sõbralik õhkkond				
12. teha tunnist kokkuvõte ja anda kodused ülesanded				

Ettepanekud _____

Lisa 12. Küsimustik õpilastele

Lugupeetud õpilane!

Palun vasta võimalikult ausalt järgnevatele küsimustele.

Õppeaine: _____

1. Kuidas Sa klassis kõige paremini õpid (nt üksi, rühmas, õpetaja õpetamisel vms)?

2. Millise õpetamise viisiga saad aine kõige selgemaks (nt loeng, iseseisev töö, essee, küsimustele vastamine vms)? _____

3. Mis segab Sul tunnis õppimist? _____

4. Kas teed oma kodutööd tavaliselt ära? _____

5. Mis valmistab kodutööde juures kõige rohkem probleeme? _____

Lisa 13. Tunni hinnanguleht õpilasele

Meenuta tunnis toimunut ja vasta järgmistele küsimustele.

1. Mis oli Sinu jaoks selles tunnis kõige olulisem? _____

2. Kõige huvitavam oli _____

3. Ma ei saanud aru _____

4. Minu kui aktiivse õppija hinne selles tunnis oli (tõmba ring ümber):

1 2 3 4 5

5. Mind häiris täna _____

6. Soovin, et järgmises tunnis _____

7. Muid tähelepanekuid _____

Lisa 14. Eneseanalüüsi küsimustik õpetajale

Õpetaja: _____ Kuupäev: _____

Õppeaine, klass: _____

Tunni teema: _____

Tunni eesmärgid: _____

Küsimused

Kommentaariid

Kas iga laps sai tunnis minult tähelepanu?

Kas ainult osa õpilasi sai minult tähelepanu?

Kes need olid? Miks nii läks? Mida ma saan
teha, et edaspidi sellist olukorda vältida?

Kas kõik lapsed töötasid aktiivselt kaasa?

Kuidas ma seda tean?

Kas oli õpilasi, kellele tänane töö tundus
liiga raske või kes ei saanud aru, mida
tegema peab? Kuidas ma edaspidi sellist
probleemi vältida saan?

Kas iga laps saavutas midagi selle tunni
jooksul? Kuidas ma seda tean?

Kas antud kodune ülesanne oli

- sobiv?
- loogiline järg tunnile?
- õige pikkusega?
- diferentseeritud?

Kas distsipliiniprobleeme tekkis? Kas seda põhjustas:

- ülesannete sobimatus/raskus?
- ma ei olnud oma ootusi piisavalt

selgitanud?

Millega olen väga rahul selles tunnis?

- õppe-eesmärkide saavutamisega?
- õpilaste vastamisega?

Lisa 15. Eneseanalüüsi küsimustik õpetajale

Õpetaja: _____

Kuupäev: _____ Klass: _____

Anna hinnang (tähistä linnukesega) igale väitele, vastates küsimusele „kui hästi õnnestus ...?“.

	Väga hästi	Hästi	Rahuldavalt	Halvasti	Väga halvasti
1. siduda see tund / tegevus eelmisega					
2. juhatada tund / tegevus sisse					
3. selgitada õpilastele tunni / tegevuse eesmärki					
4. liikuda selgelt ühelt tunni / tegevuse osalt teisele					
5. rõhutada peamist					
6. teha tunnist / tegevusest kokkuvõte					
7. säilitada sobivat tempot					
8. haarata õpilaste tähelepanu					
9. hoida õpilaste tähelepanu					
10. ennetada tähelepanu hajumist					
11. esitada küsimusi					
12 käsitleda õpilastepoolset küsimuste esitamist ja vastamist					
13. suunata õpilastele antud ülesannete lahendamist					
14. tulla toime võimete erinevustega					

15. suunata õpilaste aktiivsust					
16. kasutada õppevahendeid ja illustratsioone					
17. saavutada kontakt iga lapsega					
18. hoida tund ajakohane					
19. kasutada oma häält					
20. kontrollida õpilaste omandamist tunnis / tegevuste raames					
21. luua õpilastele usalduslik õhkkond					
22. avaldada omapoolset entusiasmi					
23. luua hea praktiseerimise võimalust					

Kommentaariid: _____

Õppetunni vaatlusülesanded pedagoogilisel praktikal

Mai Normak, Anneli Roode, Inge Timoštšuk, retsensent Katrin Poom-Valickis,

Tallinna Ülikool

Eessõna

Praktika on pedagoogiliste õpingute rakenduslik osa, milles luuakse seosed teoreetiliste teadmiste ja praktilise kogemuse vahel.

Pedagoogilise eelpraktika käigus kujundatakse oskusi vaadelda ja analüüsida kooli tegelikkust selleks, et edaspidi oma õpetajatööd iseseisvalt kavandada ning töö tulemusi analüüsida.

Tunnis toimuva märkamise ja analüüsi toetamiseks on koostatud järgnev vaatlusülesannete kogu. Ülesannete valikul lähtuti sellest, et vaadelda ja analüüsida saaks kõiki olulisemaid tunni õnnestumiseks vajalikke pedagoogilisi aspekte. Kogu koosneb järgnevatest vaatlusülesannetest:

1. Arutelu õpitegevusena
2. Ebakohane käitumine ja selle ennetamine
3. Koosõppimine
4. Tagasiside õppimise kohta
5. Tunni alustamine ja lõpetamine
6. Tunni eesmärgistamine
7. Tunni osad
8. Õpetaja tähelepanu jaotumine õpilaste vahel
9. Õpitava näitlikustamine

Olenemata kohustuslike vaatlustundide arvust valib üliõpilane iga tunni vaatlemiseks ühe ülesande. Kõiki ülesandeid tuleb praktikaperioodi jooksul täita vähemalt üks kord. Valiku tegemiseks peab üliõpilane enne praktikale minekut kõigi vaatlusülesannetega põhjalikult tutvuma.

Enne vaatlustunni algust peab üliõpilane õpetajat oma vaatlusülesannetest informeerima ja koos õpetajaga otsustama, milline neist on algavas tunnis enam vaadeldav.

Õppetund on tervik ning selle vaatlemisel märkab üliõpilane lisaks vaatlusülesandes käsitletule ka teisi tunni aspekte. Seetõttu soovitame muude olulisemate seikade ülesmärkimiseks kasutada lisalehti.

Tähelepanelikkust ja avastamisrõõmu soovides

Autorid

Tunni eesmärgistamine

TAUSTANDMED

Vaatleja nimi..... Aeg.....

Aine.....Klass Õpilaste arv

VAATLUSE EESMÄRK:

Oskus analüüsida tunni eesmärke ning nende saavutamist.

Teema olulisus:

Tunni kavandamine ja läbiviimise edukus sõltub täpselt määratletud eesmärkidest. Selgelt läbimõeldud eesmärk võimaldab õpetajal valida tunni tegevusi ning neid põhjendatult järjestada ja läbi viia. Selgelt sõnastatud eesmärgid võimaldavad leida sobivaima tagasiside saamise viisi õpieesmärgi täitmise kohta.

Õpilaste informeerimine tunni eesmärgist aitab neil keskenduda õppimisele ja mõista tunnis tehtava olulisust.

Eesmärkide saavutamine on tunni edukuse kriteeriumiks nii õpetajale kui õpilastele.

Lisalugemist:

Krull, E. (2000). Pedagoogilise psühholoogia käsiraamat. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus. Lk 47-62.

Lindgren, H. C.& Suter, W. N.(1994). Pedagoogiline psühholoogia koolipraktikas. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus. Lk 253-258.

Mathews, S. R., Löfström, E., Poom-Valickis, K. (2008). Psühholoogia klassiruumis. Reflekteerivaks õpetajaks juhtumeid analüüsides. Tallinn: Tallinna Ülikooli kirjastus. Lk 42-43.

Pollard, A., Triggs, P. (2001). Reflektiivõpe keskkoolis. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus. Lk 272-289.

Uusen, A. (2007). Klassiõppe didaktika alused. Timoštšuk, I., Uusen, A. (Toim.). *Klassiõpetajale õpetamisest. Abimaterjale pedagoogiliseks praktikaks.* Tallinn: Tallinna Ülikool. Lk 25-40.

VAATLUSE KÄIK

1. Vaatle tundi. Kas õpetaja nimetab tunni eesmärgid? Mis need on?

.....

.....

.....

2. Kui õpetaja tunni eesmäärke ei nimeta, siis millised võiksid olla tunni eesmärgid vaatlusele toetudes?

.....

.....

.....

VAATLUSE ANALÜÜS

1. Mille põhjal otsustasid, et see /need olid vaadeldud tunni eesmärgid?

2. Otsusta, kas vaadeldud tunni eesmärgid olid:

- õpilastele arusaadavad,
- jõukohased,
- õppimise tulemust kirjeldavad? Palun põhjenda oma arvamust.

.....

.....

.....

3. Kas sinu arvates tunni eesmärgid täideti? Palun põhjenda oma arvamust.

.....

.....

.....

.....

Tunni alustamine ja lõpetamine

TAUSTANDMED

Vaatleja nimi Aeg

Aine..... Klass Õpilaste arv

VAATLUSE EESMÄRK

Oskus analüüsida õpetaja tegevusi tunni alustamisel ja lõpetamisel ning selle mõju õppeprotsessile.

Teema olulisus:

Igal tunnil on algus ja lõpp. Tund koosneb erinevatest osadest, mis moodustavad omavahel seotud terviku.

Tunni alustamisel koondatakse õpilaste tähelepanu ja häälestatakse nad õppimisele.

Tunni alustamine sisaldab praktilisi korralduslikke momente, õpilaste õpimotivatsiooni toetamist.

Tunni lõpetamisel tehakse kokkuvõtted õpitust ja selgitatakse, mida on kodus veel vaja õppida. Tunni lõpetamise täpne ajastamine õpetaja poolt aitab tagada töörahu ja õpilaste kaasatuse tunni lõpuminutiteni.

Lisalugemist:

Pollard, A., Triggs, P. (2001). Reflektiivõpe keskkoolis. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus. Lk 314-320.

Uusen, A. (2007). Klassiõppe didaktika alused. Timoštšuk, I., Uusen, A. (Toim.).

Klassiõpetajale õpetamisest. Abimaterjale pedagoogiliseks praktikaks. Tallinn: Tallinna Ülikool. Lk 33-34

VAATLUSE KÄIK

Tunni alustamine

1. Kuidas saavad õpilased teadlikuks tunni algusest?

.....
.....
.....

2. Kuidas äratatakse õpilastes huvi õpitava vastu? Kuidas toetatakse õpimotivatsiooni?

.....
.....
.....
.....
.....
.....

3. Kuidas aktiveeritakse õpilaste varasemad teadmised, luuakse seoseid varem õpitu ja uue osa vahel?

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Tunni lõpetamine

1. Millised õpetaja tegevused suunasid õpilasi teadmiste kinnistamisele?

.....

.....

.....

.....

.....

2. Millal õpetaja alustab tunni lõpetamist? Mitu minutit selleks kulub?

.....

.....

.....

.....

.....

3. Millist tagasisidet annab õpetaja õpilastele tunnis tehtu kohta? Kas õpetaja küsib tagasisidet ka õpilastelt?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Arutelu õpitegevusena

TAUSTANDMED

Vaatleja nimi Aeg.....

Aine..... Klass Õpilaste arv.....

EESMÄRK

Oskus märgata ja analüüsida õpetaja tegevust arutelu algatamisel ning juhtimisel.

Teema olulisus: Arutelu peab saatma kõiki õpitegevusi. Arutelu alustades peab õpetaja esmalt sõnastama selge küsimuse. Läbimõeldud küsimuste abil juhitud arutlus aitab saada ülevaate sellest, mida õpilased juba teavad, loob õpilastele võimaluse jagada oma mõtteid. Õpetaja saab küsimusi esitades õpilasi julgustada, tuua näiteid, metafoore ja analoogiaid, paluda õpilastel oletada, oletusi kontrollida jms.

Arutelu käigus saab passiivsest kuulajast aktiivne osaleja.

Lisalugemist:

Fisher, R. (2005). Õpetame lapsi mõtlema. Tartu: Atlex. Lk 150-171.

Fisher, R. (2004). Õpetame lapsi õppima. Tartu: Atlex. Lk 47-61.

Krull, E. (2000). Pedagoogilise psühholoogia käsiraamat. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus. Lk 343 - 345.

Lingren, H. C.& Suter, W. N.(1994). Pedagoogiline psühholoogia koolipraktikas. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus. Lk 260-263, 303-304.

Pollard, A., Triggs, P. (2001). Reflektiivõpe keskkoolis. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus. Lk 293-304.

Poom-Valickis, K. (2008). Küsimuste kasutamine õppes. (Rmt) Mathews, S. R., Löffström, E., Poom-Valickis, K. (toim). *Psühholoogia klassiruumis. Reflekteerivaks õpetajaks juhtumeid analüüvides*. Tallinn: Tallinna Ülikooli kirjastus. Lk 32-39.

Timoštšuk, I. (2007). Loodusõpetuse õpetamine. (Rmt) Timoštšuk, I., Uusen, A. (toim.). *Klassiõpetajale õpetamisest. Abimaterjale pedagoogiliseks praktikaks*. Tallinn: Tallinna Ülikool. Lk 66-67.

Uusen, A. (2007). Klassiõppe didaktika alused. Timoštšuk, I., Uusen, A. (Toim.). *Klassiõpetajale õpetamisest. Abimaterjale pedagoogiliseks praktikaks*. Tallinn: Tallinna Ülikool. Lk. 25-40.

VAATLUSE KÄIK

1. Kes algatab arutelu? Kuidas?

.....
.....
.....

2. Kas õpetaja küsimused soodustavad arutelu, on motiveerivad, mõtlema sundivad?
Palun põhjenda oma vastust ja too näiteid.

.....
.....
.....

3. Kui kaua ootab õpetaja vastust esitatud küsimustele? Kas õpilastele mõtlemiseks jäetud aeg on sinu arvates piisav või ei? Miks sa nii arvad?

.....
.....
.....

4. Kirjelda, mille järgi saad aru, et õpilased mõtlevad arutluse all olevatele küsimustele?

.....
.....
.....

5. Kuidas arvestavad õpilased arutelu käigus teiste huvide ja vajadustega?

.....
.....

VAATLUSE ANALÜÜS

1. Kuidas hindad õpetaja tegevust arutelu algatamisel ja juhtimisel? Palun põhjenda oma vastust.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. Kui sina oleksid arutelu juhtinud, siis mida oleksid teinud teisiti? Palun põhjenda.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3 Kuidas hindad õpilaste arutlusoskust antud tunni põhjal?

.....

.....

.....

Koostöös õppimine

TAUSTANDMED

Vaatleja nimi Aeg.....

Aine..... Klass Õpilaste arv.....

EESMÄRK

- 1) Oskus märgata koosõppimise võtteid (paaristöö, rühmatöö) ja analüüsida nende tulemuslikkust.
- 2) Teadmine sellest, kuidas füüsiline ja sotsiaalne keskkond mõjutab koosõppimist.

Teema olulisus:

Koosõppimist kasutatakse ainetundides õpilaste sotsiaalsete ning koostööoskuste arendamise eesmärgil. Erinevate koostöös õppimise meetodite kasutamine võimaldab õpilastel oma teadmisi jagada ning üksteiselt õppida. Koosõppimine on edukas, kui kõik õpilased on kaasatud ning nende huvid ja vajadustega arvestatakse.

Lisalugemist:

Fisher, R. (2004). Õpetame lapsi õppima. Tartu: Atlex. Lk 96-115, 133, 150-155.

Krull, E. (2000). Pedagoogilise psühholoogia käsiraamat. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus. Lk 341 - 347.

Lingren, H. C.& Suter, W. N.(1994). Pedagoogiline psühholoogia koolipraktikas. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus. Lk. 298-308, 338- 341, (109-117).

Pollard, A., Triggs, P. (2001). Reflektiivõpe keskkoolis. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus. Lk 293-297.

Tropp, K.; Saat, H. (2008) Sotsiaalsete oskuste areng. E.Kikas (toim). Õppimine ja õpetamine koolieelses eas. Tartu Ülikooli kirjastus.

VAATLUSE KÄIK

Tundi vaadeldes kirjelda järgnevat:

1. Milliseid koosõppimise viise õpetaja tunnis kasutab?

.....
.....
.....

2. Kuidas moodustatakse õpirühmad või -paarid ja kui palju aega selleks kulub?

.....
.....
.....
.....
.....

3. Millised on koostöö ülesanded?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

4. Kas kõik õpilased osalesid aktiivselt koosõppimises? Kuivõrd tõhus oli antud grupi/paaristöö? Palun põhjenda oma arvamust

.....
.....
.....

5. Kas õpetaja jälgib koostööprotsessi? Kuidas õpetaja juhendab ja tagab kõigi õpilaste osaluse ning kaasatuse töösse?

.....

.....

.....

.....

.....

6. Kas mööbli ja materjalide paigutus klassis toetab või häirib koostööd? Palun põhjenda oma vastust

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

TUNNI ANALÜÜS

1. Milline on sinu hinnang antud tunnis kasutatud koostöö meetodite (rühma/paaristöö) tõhususele? Palun põhjenda oma arvamust.

.....

.....

.....

2. Kas oleksid ise õpetajana antud tunnis midagi teisiti teinud? Mida?

.....

.....
.....
3. Mis sinu arvates mõjutab koostöös õppimise tõhusust? Mida õpetajana tuleks silmas pidada rühma/paaristööd organiseerides?

.....
.....
.....
4. Kuidas saaksid õpetajana tagada kõigi õpilaste osalemise, kaasatuse?

Tagasiside õppimise kohta

TAUSTANDMED

Vaatleja nimi Aeg

Aine..... Klass Õpilaste arv

EESMÄRK

Oskus märgata erinevaid tagasiside andmise võtteid (sh hinnete panemine ja hinnangud) ning nende mõju õpimotivatsioonile.

Teema olulisus:

Tagasisidet õppimise kohta vajavad õpilane, tema vanemad, õpetaja ja kooli juhtkond. Hindamine on protsess, mille käigus õpetaja võrdleb õpilase tegevust või teadmisi konkreetse õpitulemusega. Hindamise kriteeriumid peavad olema kõigile selgelt arusaadavad. Õpetaja tagasiside õpilase õppimisprotsessile või õpitulemile võib väljenduda nii hinde kui ka suulise/kirjaliku tagasiside või hinnanguna.

Lisalugemist:

Fisher, R. (2004). Õpetame lapsi õppima. Tartu: Atlex. Lk 80-82.

Krull, E. (2000). Pedagoogilise psühholoogia käsiraamat. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus. Lk 541-589.

Lingren, H. C.& Suter, W. N.(1994). Pedagoogiline psühholoogia koolipraktikas. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus. Lk 361-380.

Pollard, A., Triggs, P. (2001). Reflektiivõpe keskkoolis. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus. Lk 412-460.

Mathews, S.. (2008). Hindamisega seotud ärevus ja selle vähendamine. (Rmt)

Mathews, S. R., Löfström, E., Poom-Valickis, K. (toim). *Psühholoogia klassiruumis. Reflekteerivaks õpetajaks juhtumeid analüüsisid*. Tallinn: Tallinna Ülikooli kirjastus. Lk 40-48.

Timoštšuk, I. (2007). Loodusõpetuse õpetamine. (Rmt) Timoštšuk, I., Uusen, A. (toim.). *Klassiõpetajale õpetamisest. Abimaterjale pedagoogiliseks praktikaks* . Tallinn: Tallinna Ülikool. Lk 67-68.

VAATLUSE KÄIK

Koosta alloleva näidise järgi tabel. Märki tabelisse, mille kohta ja kuidas õpetaja tagasisidet andis.

Näiteks:

Õpilaste õpitegevus	Õpetaja tegevus	Õpetaja antud hinnangud
Sõnade hääldamine võõrkeele tunnis.	Kuulas	„Enamik said hästi hakkama. Georgil ja Maril oli raskusi mõne sõnaga.“
Õpilane näitas kaardil Euroopa pealinnu.	Vaatles	„Istu! Viis.“
Õpilane lahendas ülesande.	Ülesande kirjalik kontroll	„Lahendus on õige! Hinne viis.“

Täida tabel		
Õpilaste õpitegevus	Õpetaja tegevus	Õpetaja antud hinnangud

VAATLUSE ANALÜÜS

1. Milliste õpitegevuste kohta õpetaja kõige enam tagasisidet andis?

.....

.....

2. Milliseid tagasiside andmise võtteid õpetaja kõige enam kasutas?

.....

.....

3. Kuivõrd tõhusad olid sinu arvates antud tagasiside andmise viisid? Milline oli nende mõju õpilaste õpimotivatsioonile?

.....

.....

4. Milliste õpitegevuste kohta õpetaja kõige vähem tagasisidet andis?

.....

.....

5. Milliseid tagasiside andmise võtteid oleks veel võinud kasutada?

.....

.....

6. Kuidas jaotus õpetaja tagasiside õpilaste vahel? Kas oli õpilasi/õpilaste gruppe, kes said palju ja kes vähe tagasisidet? Miks sa nii arvad?

.....

.....

Õpitava näitlikustamine

TAUSTANDMED

Vaatleja nimi Aeg.....

Aine..... Klass Õpilaste arv.....

EESMÄRK

Analüüsida näitlikustamise rolli õppimise toetamisel.

Oskus märgata, milliseid näitlikustamise võtteid ja vahendeid õpetaja kasutab.

Oskus märgata, milliseid seoseid loob õpetaja varem õpituga, teiste ainetega.

Teema olulisus:

Õppijad on erinevad ning kasutavad teadmiste omandamiseks erinevaid õpistiile. Selleks, et kõigi vajadustega arvestada, peab õpetaja igas tunnis tagama, et õppides oleks võimalik kasutada erinevaid meeli.

Uus info on kergemini omandatav, kui seda seostada varem õpitu või kogetuga ning kui see on õppijale emotsionaalselt oluline või praktiliselt väärtuslik.

Lisalugemist:

Fisher, R. (2005). Õpetame lapsi mõtlema. Tartu: Atlex. Lk 12-25

Fisher, R. (2004). Õpetame lapsi õppima. Tartu: Atlex. Lk 62-78.

Krull, E. (2000). Pedagoogilise psühholoogia käsiraamat. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus. Lk 335-337.

Pollard, A., Triggs, P. (2001). Reflektiivõpe keskkoolis. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus. Lk 140- 141, 279-280.

VAATLUSE KÄIK

1. Kuidas õpitavat näitlikustati? Milliseid meetodeid või vahendeid õpetaja selleks kasutas?

.....
.....
.....

2. Kuidas õpetaja toetas seoste loomist varem õpitu ja uue osa vahel? Palun too näiteid.

.....
.....
.....

3. Kuidas seostati õpitavat teiste õppeainetega, õpilaste kogemuste ja huvidega? Palun too näiteid.

.....
.....
.....

4. Kuidas õpetaja seostas õpitavat õppekava läbivate teemadega?

.....
.....

VAATLUSE ANALÜÜS

1. Milline on sinu hinnang antud tunnis kasutatud näitlikustamise, seoste loomise viiside tõhususele? Kuivõrd need sinu arvates toetasid õpilaste õppimist? Palun põhjenda oma vastust.

.....
.....
.....

2. Lisa veel võimalusi, mida õpetajana oleksid antud tunnis kasutanud näitlikustamiseks ja seoste loomiseks.

.....
.....
.....

Õpetaja tähelepanu jaotumine õpilaste vahel

TAUSTANDMED

Vaatleja nimi Aeg.

Aine..... Klass Õpilaste arv

EESMÄRK

Oskus märgata, kuidas õpetaja tähelepanu õpilaste vahel jaotub.

Teadmine, kuidas õpetaja tähelepanu õpilaste õppimist mõjutab.

Teema olulisus:

Õpetaja juhib üheaegselt kogu klassi tegevust. Selleks peab õpetaja märkama kõikide õpilaste ja gruppide tegevust tunnis ning sellest ka õpilastele teada andma. Õpetaja tähelepanust saavad õpilased teadlikuks tema verbaalse ja mitteverbaalse suhtlemise kaudu.

Lisalugemist:

Krull, E. (2000). Pedagoogilise psühholoogia käsiraamat. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus. Lk 491-495.

Lingren, H. C.& Suter, W. N.(1994). Pedagoogiline psühholoogia koolipraktikas. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus. Lk 253-258.

Pollard, A., Triggs, P. (2001). Reflektiivõpe keskkoolis. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus. Lk 310-313.

Uusen, A. (2007). Klassiõppe didaktika alused. Timoštšuk, I., Uusen, A. (Toim.). *Klassiõpetajale õpetamisest. Abimaterjale pedagoogiliseks praktikaks.* Tallinn: Tallinna Ülikool. Lk 28-30.

VAATLUSE ANALÜÜS

1. Kirjelda, kus paiknesid õpilased, kes said kõige enam õpetaja tähelepanu.
.....
.....
.....
2. Kas õpilased löid vastamiseks ise võimalused (näiteks ise vastates või hoogsalt kätt vibutades) või kaldus õpetaja korduvalt tegelema samade õpilastega?
.....
.....
.....
3. Kas enam tähelepanu saanud õpilased kuuluvad mingisse kindlasse gruppi (Näiteks kas poisid, tüdrukud vm) või nad istuvad mingis kindlas kohas?
.....
.....
.....
4. Kas mõni õpilane jäi täiesti kõrvale? Kuidas see sinu arvates mõjutas tema/nende õppimist, tunnis osalemist?

.....
.....
.....
.....
5. Milliseid järeldusi võid kogutud andmete põhjal teha? Kas ja kuidas tähelepanu saamine või mittesaamine mõjutab õpilaste tunnis osalemise aktiivsust ja õppimist?

Ebakohane käitumine ja selle ennetamine

TAUSTANDMED

Vaatleja nimi Aeg

Aine..... Klass Õpilaste arv

EESMÄRK

Oskus märgata õpilaste ebakohast käitumist. Oskus märgata ja analüüsida õpetaja tegevusi õpilaste ebakohase käitumise ennetamisel ning olukorra lahendamisel.

Teema olulisus:

Selleks, et õpilased saaksid õppida ja õpetaja õpetada, peab tunnis valitsema töörahu. Kõigil on õigus rahulikule ja turvalisele töökeskkonnale. Töörahu tagamiseks peab õpetaja koos õpilastega läbi rääkima ja kehtestama koostööreeglid. Õpetaja peab tagama reeglite kinnipidamise. Õpetaja ülesandeks on tund kavandada ja läbi viia nii, et õpilastel tekiks ja säiliks õpimotivatsioon. Õpetaja läbimõeldud tegevus tunnis aitab ennetada õpilaste ebakohast käitumist. Õpilaste ebakohasel käitumisel võib olla ka õpetajast ja õppimisest sõltumatuid põhjuseid.

Lisalugemist:

Fisher, R. (2004). Õpetame lapsi õppima. Tartu: Atlex. Lk 96-98.

Krull, E. (2000). Pedagoogilise psühholoogia käsiraamat. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus. Lk 499-538.

Lingren, H. C.& Suter, W. N.(1994). Pedagoogiline psühholoogia koolipraktikas. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus. Lk 321-351.

Pollard, A., Triggs, P. (2001). Reflektiivõpe keskkoolis. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus. Lk 310-326.

Mathews, S. (2008). Kaaslaste mõju ja koostöö klassis. (Rmt) Mathews, S. R., Löffström, E., Poom-Valickis, K. (toim). *Psühholoogia klassiruumis. Reflekteerivaks õpetajaks juhtumeid analüüvides*. Tallinn: Tallinna Ülikooli kirjastus. Lk 8-13.

Uusen, A. (2007). Klassiõppe didaktika alused. Timoštšuk, I., Uusen, A. (Toim.). *Klassiõpetajale õpetamisest. Abimaterjale pedagoogiliseks praktikaks*. Tallinn: Tallinna Ülikool. Lk 35-39.

Rogers, B. (2008) Taasleitud käitumine. Tartu Ülikooli Kirjastus

Antisotsiaalse käitumisega õpilased: artiklite kogumik (2003) Koost Kõiv,K.

Põltsamaa: Vali Press

VAATLUSE KÄIK

1. Kuidas hindad töörahu tunnis? Palun Põhjenda.

.....
.....
.....

2. Kas vaatlusele tuginedes võis märgata, et antud klassis olid kehtestatud klassi reeglid? Millistest ühistest reeglitest lähtuti?

.....
.....

.....
3. Mida õpetaja töörahu tagamiseks tegi?

.....
.....
.....

4. Millist ebakohast käitumist märkasid?

.....
.....
.....

5. Mis põhjustas sinu arvates ebakohast käitumist?

.....
.....
.....

6. Kuidas õpetaja reageeris ebakohasele käitumisele ja kuidas see mõjutas olukorda?

Oli see sinu arvates tõhus? Palun põhjenda.

.....
.....
.....

7. Kuidas selles situatsioonis oleksid õpetajana käitunud?

.....
.....

VAATLUSE ANALÜÜS

1. Mis sinu arvates on peamised põhjused, mis põhjustavad ebakohast käitumist tunnis?

.....

.....

.....

.....

.....

2. Mida sinu arvates tuleks õpetajana silmas pidada, et ennetada ebakohast käitumist?

.....

.....

.....

.....

.....

Tunni osad

TAUSTANDMED

Vaatleja nimi Aeg

Aine Klass Õpilaste arv

EESMÄRK

Oskus eristada tunni erinevaid osi, hinnata nende tulemuslikkust eesmärkide saavutamisel ning kaardistada erinevates tunniosades kasutatavaid õppemeetodeid/õpitegevusi.

Teema olulisus:

Tund on erinevatest osadest koosnev tervik ja kõik selle osad on seotud tunni eesmärkidega.

Erinevate eesmärkide saavutamine võib nõuda erinevate õppemeetodite ja õpitegevuste rakendamist. Sellest lähtudes võib tunni osade arv ja pikkus olla tunniti erinev.

Lisalugemist:

Krull, E. (2000). Pedagoogilise psühholoogia käsiraamat. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus. Lk 321-329.

Lingren, H. C.& Suter, W. N. (1994). Pedagoogiline psühholoogia koolipraktikas. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus. Lk 258-270.

Pollard, A., Triggs, P. (2001). Reflektiivõpe keskkoolis. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus. Lk 254-289.

Mathews, S. (2008). Tundide vaatlus ja analüüs. (Rmt) Mathews, S. R., Löffström, E., Poom-Valickis, K. (toim). *Psühholoogia klassiruumis. Reflekteerivaks õpetajaks juhtumeid analüüsid*. Tallinn: Tallinna Ülikooli kirjastus. Lk 92-95.

Uusen, A. (2007). Klassiõppe didaktika alused. Timoštšuk, I., Uusen, A. (Toim.). *Klassiõpetajale õpetamisest. Abimaterjale pedagoogiliseks praktikaks*. Tallinn: Tallinna Ülikool. Lk 31-35.

Buehl, D. (2002). Interaktiivõppe strateegiad klassiruumis. Tallinn: SA Omanäolise Kooli Arenduskeskus.

Asser, H., Küppar, M. (2000) Võõrkeeletunni planeerimine ja ülesehitus. TEA Kirjastus

Pedastsaar, T. (1999) Õpi- ja õpetamisviisid. Tartu: Vali Press

VAATLUSE KÄIK

Aeg	Tunni osa	Õpetaja tegevus	Õpilase tegevus

VAATLUSE ANALÜÜS

1. Millistest osadest koosnes vaadeldud tund?

.....
.....
.....
.....

2. Kui palju kasutas õpetaja aega häälestusele ja uue osa õppimisele?

.....
.....
.....

3. Milliseid õppemeetodeid ja õpitegevusi kasutati õpilaste aktiveerimiseks, õppimise toetamiseks tunni erinevates osades?

.....
.....
.....

Kasulikke viiteid

Krull, Edgar. Õppetunni mudelite rakendamine.
http://haridus.opleht.ee/Arhiiv/11_122008/1-8.pdf

Normak, Mai, Roode Anneli, Timoštšuk, Inge. Õppetunni vaatlusülesanded pedagoogilisel praktikal.
<http://www.google.ee/search?q=%C3%95ppetunni%20vaatlus%C3%BClesanded%20pedagoogilisel%20praktikal&ie=UTF-8&hl=et>

Oras, Kaja. Näidistunni analüüs.
<http://dspace.utlib.ee/dspace/bitstream/handle/10062/14613/index.html>

Solo, Ludmilla. Abimaterjal pedagoogiliseks praktikaks.
<http://www.readbag.com/ht-ut-ee-orb-aw-classfile-actionpreview-id546404-abimaterjalpedagoogilisekspraktikaks>

Tallinna Pedagoogiline Seminar, Tallinna Ülikool, Tartu Ülikool. Pedagoogiline praktika lasteaias.
<http://eduko.archimedes.ee/files/Pedagoogiline%20praktika%20lasteaias.%20Abimaterjal%20%C3%BCli%C3%B5pilasele%20ja%20juhendajale.pdf>